

Białorusini w wyborach do Sejmu PRL II kadencji 1957 roku

Białoruska mniejszość narodowa w powojennej Polsce, rządzonej przez Polską Zjednoczoną Partię Robotniczą (PZPR), nie uczestniczyła w życiu politycznym kraju w roli samodzielnego podmiotu. Osoby narodowości białoruskiej, działające w strukturach władzy i zajmujące nawet eksponowane stanowiska partyjne, nie reprezentowały interesów społeczności, z której się wywodziły. Obok indywidualnych korzyści, czyli osobistego awansu społecznego i materialnego, zasadniczym celem ich funkcjonowania w totalitarnym państwie — podobnie jak i całego aparatu polityczno-administracyjnego Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (PRL) — było „budownictwo ustroju socjalistycznego”.

Na tym tle wyróżniają się wybory do Sejmu PRL II kadencji, które odbyły się 20.I.1957 r., w atmosferze demokratyzacji życia społecznego. Ogólna sytuacja w kraju spowodowała konsolidację i polityczną aktywizację Białorusinów na Białostocczyźnie, czego wynikiem była próba wytypowania własnych kandydatów na posłów. Propozycja utworzenia własnej reprezentacji parlamentarnej wysuwana była przez działaczy Białoruskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego (BTSK), które było jedyną wówczas organizacją białoruską, utworzoną za pozwoleniem czynników rządzących w PRL na początku 1956 r.

Ustawowy termin wyłonienia nowego składu Sejmu PRL przypadł na koniec 1956 r. Rada Państwa uchwałą z 24.IX.1956 r. wyznaczyła akt głosowania na połowę grudnia tegoż roku¹. Jednak ideologiczny kryzys i dezorganizacja w szeregach PZPR po XX Zjeździe Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego, a także związany z tym częściowo niedowład polskich władz państwowych, spowodowały niedotrzymanie ustalonego terminu wyborów.

¹ „Dziennik Ustaw PRL”, 1956 r., nr 40, poz. 181, s. 313.

Po VIII Plenum Komitetu Centralnego (KC) PZPR z 19-21.X.1956 r., na którym określono kierunki uporządkowania sytuacji w partii i państwie oraz rozpoczęto przywracanie dyscypliny wśród członków partii, Rada Państwa 26.X.1956 r. uchwaliła przesunięcie wyborów o miesiąc, na dzień 20.I.1957 r.²

Szeroką platformą społeczną do realizacji postanowień PZPR, związanych z wyłonieniem Sejmu II kadencji, miały być terytorialne komitety Frontu Narodowego (FN), utworzonego jeszcze przed wyborami sejmowymi w 1952 r. Dyskusje przedwyborcze, toczone na posiedzeniach gminnych i powiatowych komitetów FN, gdzie często podczas nieskrępowanych wypowiedzi ścierały się dążenia obywateli z tzw. „linią partii”, nie miały przełożenia na wyższe szczeble władzy PRL, do ośrodków, gdzie zapadały ostateczne decyzje. W trakcie kampanii wyborczej kierownictwo partyjne rozpoczęło tworzenie nowego forum polityczno-propagandowego o nazwie Front Jedności Narodu (FJN). Tym samym rezygnowano z instytucji Frontu Narodowego, którego najniższe ogniwa — komitety gminne i powiatowe — często wymykały się spod kontroli PZPR. W końcu 1956 r. obywatele odczuwali atmosferę sprzyjającą jawności wyrażania poglądów, chociaż demokratyzacja systemu politycznego była w gruncie rzeczy pozorna.

Wyłanianie kandydatów na kandydatów do Sejmu formalnie następowało na posiedzeniach powiatowych komisji porozumiewawczych stronnictw politycznych i organizacji społecznych, w których wiodącą rolę odgrywała PZPR. Wykazy kandydatów z powiatów przekazywano następnie do szczebla wojewódzkiego. Zgodnie z dyrektywą Sekretariatu KC PZPR, do 16.XII.1956 r. Okręgowy Komitet Wyborczy (OKW) FJN w Białymstoku, na wniosek Wojewódzkiej Komisji Porozumiewawczej Stronnictw Politycznych i Organizacji Społecznych, sporządził listy kandydatów na posłów i zgłosił je do Okręgowej Komisji Wyborczej w Białymstoku³.

Wschodnie tereny województwa białostockiego, zamieszkane w większości przez Białorusinów, znalazły się w okręgu wyborczym nr 7 z siedzibą w Bielsku Podlaskim (powiaty: Bielsk Podlaski, Hajnówka, Łapy, Wysokie Mazowieckie, Siemiatycze) oraz nr 8 z siedzibą w Białymstoku (powiaty: Białystok, Dąbrowa Białostocka, Mońki, Sokółka i miasto Białystok). W okręgu wyborczym nr 7 wyselekcjonowano następujących kandydatów: 1) Jan Ryznar — ur. 1920 r. w Radochońcach (obecnie Ukraina), członek Wojewódzkiej Rady Narodowej w Białymstoku, wiceprezes Zarządu Wojewódzkiego Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej w Białymstoku, członek Naczelnego Komitetu Wykonawczego Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego (NKW ZSL), 2) Dymitr Sańko-Sawczenko — ur. 1915 r. w Korsuniu (obecnie Ukraina), inżynier w Zakładach Naprawczych Taboru Kolejowego w Łapach, członek PZPR, 3) Jan Kowal — ur. 1902 r. w Brzuchaniu (woj.

² „Dziennik Ustaw PRL”, 1956 r., nr 47, poz. 211, s. 395.

³ AP w B, Komitet Wojewódzki PZPR w Białymstoku 1948-1990, sygn. 33/VI/233, k. 2.

kieleckie), etatowy sekretarz Wojewódzkiego Komitetu Stronnictwa Demokratycznego (WK SD), członek Centralnego Komitetu SD, 4) Makary Demianowicz (patrz dok. nr 6), 5) Jan Maciejuk (patrz dok. nr 9), 6) Szymon Szymaniuk (patrz dok. nr 10), 7) Aleksy Zin — ur. 1917 r. w Mirówce (obecnie Ukraina), kierownik produkcji w Zakładach Drzewnych Przemysłu Leśnego w Hajnówce, „działacz robotniczy”, od 1954 r. przewodnicząc Powiatowego Komitetu FN, 8) Jan Mazurek — ur. 1928 r. w Garwolinie (woj. warszawskie), inżynier w Instytucie Upraw Nawożenia i Gleboznawstwa w Szepietowie, członek Powiatowej Rady Narodowej w Wysokiem Mazowieckiem, członek Powiatowego Komitetu Wykonawczego ZSL w Wysokiem Mazowieckiem.

W okręgu wyborczym nr 8 w Białymstoku zgłoszono również 8 kandydatów: 1) Jerzy Sztachelski — ur. 1911 r. w Puławach, poseł na Sejm PRL, członek PZPR, 2) Eugenia Krassowska — ur. ok. 1905 r. w Białymstoku, posłanka na Sejm PRL, wiceminister szkolnictwa wyższego, 3) Aleksander Jaźwiński — ur. 1899 r. w Siwkach (woj. warszawskie), wiceprezes Wojewódzkiego Komitetu Wykonawczego ZSL w Białymstoku, 4) Antoni Laskowski — ur. 1923 r. we wsi Setropie (woj. płockie), sekretarz Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Białymstoku, 5) Irena Białówna — ur. 1900 r. w Stalingradzie (obecnie Rosja), doktor medycyny, kandydatka Ligi Kobiet i „działaczy katolickich”, 5) Henryk Majcher — ur. 1922 r. w Białymstoku, kierownik Pracowni Urbanistycznej w Białymstoku, radny Miejskiej Rady Narodowej w Białymstoku, od 1954 r. w PZPR, 7) Paweł Chrzanowski (patrz dok. nr 8), 8) Jan Karp — ur. 1918 r. w Krasnoborkach (gm. Augustów), instruktor uprawy tytoniu w Lipsku, członek PZPR.

Wyniki wyborów z 20.I.1957 r. były zgodne z oczekiwaniami kierownictwa PZPR, które nawoływało do głosowania bez skreśleń. Mandaty poselskie otrzymali kandydaci, których nazwiska umieszczono na początku list wyborczych, uzyskując, zgodnie z ordynacją wyborczą, największe poparcie. W rzeczywistości wybory do Sejmu PRL II kadencji były tylko głosowaniem na kandydatów wytypowanych przez kierownicze gremia PZPR. Ich „demokratyczność” polegała na tym, że na kartach do głosowania umieszczono więcej nazwisk niż miejsc mandatowych. W okręgu wyborczym nr 7 w Bielsku Podlaskim spośród 8 kandydatów posłami zostało 5 pierwszych osób: 1) J. Ryznar otrzymał 148 434 głosów (84,49%), 2) D. Sańko-Sawczenko — 133 437 (75,95%), 3) J. Kowal — 154 054 (987,68%), 4) M. Demianowicz — 133 063 (75,73%), 5) J. Maciejuk — 136 189 (77,51%). Pozostali kandydaci z tego okręgu uzyskali: 1) Sz. Szymaniuk — 15 700 głosów (8,93%), 2) A. Zin — 19 491 (11,09%), 3) J. Mazurek — 43 273 (24,63%). W okręgu wyborczym nr 8 w Białymstoku również spośród 8 kandydatów posłami zostało 5 pierwszych: 1) J. Sztachelski otrzymał 188 233 głosy (92,86%), 2) E. Krassowska — 183 622 (90,58%), 3) A. Jaźwiński — 191 261 (94,35%), 4) A. Laskowski — 188 091 (92,79%), 5) I. Białówna —

194 010 (95,71%). Następni z tej listy uzyskali: 1) H. Majcher — 16 388 (8,08%), 2) P. Chrzanowski — 10 125 (4,99%), 3) J. Karp — 11 351 (5,60%).

Działacze BTSK, uznając się za reprezentantów interesów środowisk białoruskich na Białostocczyźnie, zgłosili 31.X.1956 r. na Plenum KW PZPR w Białymstoku postulat wprowadzenia do Sejmu PRL własnego reprezentanta. Według ówczesnego zastępcy przewodniczącego Zarządu Głównego BTSK Jerzego Wołkowyckiego, od kierownictwa PZPR w Białymstoku domagano się dla kandydatów Towarzystwa 5 miejsc na listach wyborczych, ale postulat ten spotkał się z odmową⁴. Mimo niepowodzenia tej inicjatywy na skompletowanych w połowie grudnia 1956 r. listach wyborczych znalazło się 4 Białorusinów: M. Demianowicz, J. Maciejuk, Sz. Szymaniuk i P. Chrzanowski. Dwóch pierwszych umieszczono na tzw. miejscach mandatowych w okręgu nr 7 w Bielsku Podlaskim i zostali oni posłami. Żaden z nich nie był oficjalnie wytypowany przez BTSK, chociaż Sz. Szymaniuk był również członkiem Zarządu Głównego tej organizacji, a M. Demianowicz w 1962 r. został nawet przewodniczącym ZG BTSK. W niektórych środowiskach polskich, a także białoruskich, za Białorusinów uważano A. Zina i D. Sańko-Sawczenko. Ten ostatni dla podtrzymania takiej opinii, w czasie wystąpień przedwyborczych na terenach zamieszkałych przez ludność białoruską twierdził nawet, że jego matka była Białorusinką⁵.

Wydarzenia związane z udziałem Białorusinów w wyborach do Sejmu II kadencji znalazły odzwierciedlenie w publikowanych poniżej materiałach tworzonych przez struktury PZPR, FN i FJN, które przechowywane są obecnie w Archiwum Państwowym w Białymstoku. Przygotowując źródła do druku poprawiono w tekstach oczywiste pomyłki literowe — bez graficznego oznaczenia tej czynności. W nawiasach kwadratowych umieszczono rozwinięcia skrótów. Miejsca ingerencji redakcyjnej w treści dokumentów oznaczono przypisami literowymi. W poszczególnych dokumentach zostały opuszczone te fragmenty, które nie dotyczą tematu. W przypisach rzeczowych podano — w miarę możliwości — notki biograficzne osób, których nazwiska występowały w dokumentach po raz pierwszy; przy powtarzaniu się nazwisk w dalszych dokumentach jest odsyłacz do przypisu pierwotnego.

Każdy dokument opatrzone nagłówkiem, składającym się z numeru kolejnego, daty sporządzenia, jego nazwy formalnej (np.: protokół, oryginał, kopia), postać archiwalną (np.: maszynopis, rękopis) oraz miejsce przechowywania w zespole archiwum. Dokumentom nadano układ chronologiczny.

Sławomir Iwaniuk
(Bielsk Podlaski)

⁴ Г. Балкавыцкі, *Віры*, Беласток 1991, с. 33.

⁵ AP w B, KW PZPR w Białymstoku 1948-1990, sygn. 33/IV/41, k. 27-28.

Wykaz skrótów występujących w dokumentach

AP w B	—	Archiwum Państwowe w Białymstoku
Baza PCD	—	Baza Ekspedycji Państwowej Centrali Drzewnej.
BSSR	—	Białoruska Socjalistyczna Sowiecka Republika
GRN	—	Gromadzka Rada Narodowa
GKFN	—	Gromadzki Komitet Frontu Narodowego
GKP	—	Gromadzka Komisja Porozumiewawcza
KPPZPR	—	Komitet Powiatowy Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej
KPZB	—	Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi
KZPZPR	—	Komitet Zakładowy Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej
MO	—	Milicja Obywatelska
MON	—	Ministerstwo Obrony Narodowej
MPRB	—	Miejskie Przedsiębiorstwo Remontowo-Budowlane
MRN	—	Miejska Rada Narodowa
OKWFJN	—	Okręgowa Komisja Wyborcza Frontu Jedności Narodowej.
ORMO	—	Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej
PCD	—	Powiatowa Centrala Drzewna
PKFN	—	Powiatowy Komitet Frontu Narodowego
PKSD	—	Powiatowy Komitet Stronnictwa Demokratycznego
PKW ZSL	—	Powiatowy Komitet Wykonawczy Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego
POM	—	Państwowy Ośrodek Maszynowy
POP	—	podstawowa organizacja partyjna
PPR	—	Polska Partia Robotnicza
PPRN	—	Prezydium Powiatowej Rady Narodowej
PPS	—	Polska Partia Socjalistyczna
PRN	—	Powiatowa Rada Narodowa
PWRN	—	Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej
PZGS	—	Powiatowy Związek Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”
PZR	—	Powiatowy Zarząd Rolnictwa
PZ ZSCh	—	Powiatowy Zarząd Związku Samopomocy Chłopskiej
SGGW	—	Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego
WKW ZSL	—	Wojewódzki Komitet Wykonawczy Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego
WOP	—	Wojska Ochrony Pogranicza
ZDPL	—	Zakłady Drzewne Przemysłu Leśnego w Hajnówce
ZG B TSK	—	Zarząd Główny Białoruskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego
ZMP	—	Związek Młodzieży Polskiej
ZNP	—	Związek Nauczycielstwa Polskiego
ZPZMP	—	Zarząd Powiatowy Związku Młodzieży Polskiej
ZSCh	—	Związek Samopomocy Chłopskiej
ZSDD	—	Zakłady Suchej Destylacji Drewna w Hajnówce

1956 październik 31, Białystok. — Wystąpienie sekretarza ZG BTSK Aleksego Kozioła¹ na Plenum KW PZPR w Białymstoku w sprawie sytuacji ludności białoruskiej i jej przedstawicielstwa w sejmie PRL².

Kopia, maszynopis.

KW PZPR w Białymstoku 1948-1990, sygn. 33/II/7, k. 353-354.

W ostatnich gorących latach i po wiecu, w pochodzie były rzucane hasła przez szumowiny — „precz z kacapami”³. Towarzysze Białorusini^a stawiają pytania: co z nami będzie? Owoce tych haseł już są, tow. Nina Zduniewicz, która mieszkała przy ul. Przejazd 8 w Białymstoku, po tym wiecu rano otrzymała wymówienie z mieszkania. Jest dużo zwątpienia, czy nie nadejdzie czas likwidacji szkół białoruskich, oczywiście Zarząd nasz wyjaśnia te sprawy, lecz jednak poruszenie jest wśród Białorusinów.

Jest jakieś niezrozumienie, bo chociażby Redlińska Irena, redaktor „Gazety Białostockiej”, wytknęła w prasie, że tyle zmarnowano pieniędzy na stroje, a my przecie chcemy mieć zespół białoruski w strojach regionalnych, żeby jego pieśń rozlegała się.

Wypadki w dniu 24 października⁴ określały wyraźnie, że szumowiny chciały się wyładować i nam trzeba mocno się przeciwstawić temu i rozliczyć po marksistowsku. Ze wsi Szymki wysłano pismo do tow. Chruszczowa i tow. Gomulki, co będzie z ludnością białoruską, a więc trzeba nam mocno i skutecznie popracować, prasa winna rozprawiać się skutecznie z nacjonalistycznymi wybrykami. Pragnę zapewnić w imieniu ludności białoruskiej, że gorąco popieramy VIII Plenum [KC PZPR] i wspólnie będziemy dążyć do socjalizmu. Prosimy również, żeby sprawa mniejszości narodowych była uwidoczniła w uchwale obecnego Plenum⁵.

Ponadto jest prośba, ażeby ludność białoruską, której mamy 200 tys[ięcy], reprezentował poseł w Sejmie.

Na dzisiejszym Plenum mnie jako komuniście ciężko jest przebywać i zgadzam się ze stanowiskiem tow. Kota⁶, zadowolony również jestem, że mamy możliwość po 12 latach przemawiać z tej trybuny szczerze i otwarcie.

Proponuję Plenum, żeby tow. Szymaniuka Szymona, który jest z[astęp]cą członka KW [PZPR], przenieść na członka Plenum⁷, uważam, że tow. Flug, sekretarz propagandy [KW PZPR], może pozostać w Egzekutywie⁸, gdzie nam wiele pomaga i radzi.

^a W tekście z małej litery.

¹ A. Kozioł — ur. 1915 r. w Mielestkach (gm. Gródek), ukończył 3 kl. szk. powszechnej i kursy nauczycielskie, do 1950 r. pracował jako referent administracyjny w Wojewódzkim Urzędzie Bezpieczeństwa Publicznego w Białymstoku, następnie kierownik Wydziału do Spraw Wyznań PWRN w Białymstoku, od 26.II.1956 r. sekretarz ZG BTSK, był członkiem KPZB, PPR i PZPR.

² Tekst wystąpienia pochodzi z protokołu Plenum KW PZPR w Białymstoku, które odbyło się w dniach 30-31.X.1956 r.

³ Chodzi o manifestację, która odbyła się 24.X.1956 r. w Białymstoku.

- ⁴ Chodzi o manifestację, która odbyła się w Białymstoku.
- ⁵ W uchwale z 31.X.1956 r. Plenum KW PZPR w Białymstoku zaleciło Egzekutywie w punkcie 9): „Plenum KW uważa za konieczne wzmocnienie walki z wszelkimi przejawami nacjonalizmu i próbami dyskryminacji w stosunku do mniejszości narodowych, jak białoruskiej, litewskiej, ukraińskiej, żydowskiej i autochtonów”; w: APwB, KW PZPR w Białymstoku 1948-1990, sygn. 33/II/7, k. 378-379.
- ⁶ Chodzi o Andrzeja Kota — ur. 1909 w Zubrach (gm. Gródek), wykształcenie podstawowe, cieśla, seretarz Zarządu Okręgu Związku Zawodowego Pracowników Przemysłu Spożywczego, był członkiem KPZB, PPR i PZPR. Na Plenum KW PZPR w Białymstoku A. Kot m.in. mówił: „Towarzysze, większości starych członków partii serce oblewa się krwią słuchając dzisiejszego Plenum. Z bólem serca trzeba słuchać, jakżeśmy się stoczyli, co z nami zrobił kult jednostki. (...) Kult jednostki od Stalina rozprzestrzenił się na kultury i kulciątka”; w: APwB, KW PZPR w Białymstoku 1948-1990, sygn. 33/II/7, k. 333.
- ⁷ Sz. Szymaniuk 31.X.1956 r. został przeszerogowany na członka KW PZPR w Białymstoku.
- ⁸ Chodzi o Henryka Fluga — ur. 1925, wykształcenie wyższe; 31.X.1956 został członkiem Egzekutywy KW PZPR w Białymstoku, jednak 16.XII.1956 r. na Konferencji Wojewódzkiej nie wybrano go w skład KW PZPR, po czym wyjechał z Białegostoku.

2

1956 listopad 21, Hajnówka. — Protokół posiedzenia Egzekutywy KP PZPR w Hajnówce w sprawie wyborów do Sejmu PRL.

Oryginał, maszynopis.

KP PZPR w Hajnówce 1954-1975, sygn. 42/IV/6, k. 196-197.

^aTow. Wiśniewski¹ poinformował Egzekutywę jak przedstawia się sprawa wyborów do Sejmu PRL, gdzie nadmieniał, że Komisja Propagandowa jest powołana, przewodniczącym jej jest tow. Chętnik². Przy Komisji Propagandowej zostały powołane poszczególne grupy, opracowuje się komunikat i list do chłopów w sprawie obowiązkowych dostaw, są ustalone dyżury we Froncie Narodowym. 24 listopada b.r. będzie pierwsze posiedzenie organizacyjne Okręgowego Komitetu Frontu Narodowego, od nas są wybrani na delegatów: tow. Soroko³, Sulima⁴, Ojrzanowski⁵, Wiśniewski, Kołodziej, Woźniak⁶, Puchnarewicz⁷. Na wspomnianym posiedzeniu zostaną omówione wszystkie problemy i będą wysuwać kandydatów na posłów. 3.XII.1956 r.^b będzie Wojewódzka Konferencja Frontu Narodowego, na którą są wybrani: Soroko, Wiśniewski, Zin⁸, Ojrzanowski, Sulima. Co do wyborów kandydatów na posłów, to rozmawiałem z tow. Idzikowskim⁹ z KW PZPR, [zapytałem] czy mamy wysuwać ze strony Partii kandydata na posła, to w/w towarzysz powiedział, że jak chcemy, a na naradzie w KW tow. Flug¹⁰ miał poinformować nas, ale nie poinformował. Uważam, że słusznym byłoby zebrać aktyw partyjny i wysunąć swoje kandydatury, bo jeżeli my tego nie zrobimy, to będą wysuwać kandydatury na posłów we wszystkich zakładach i to nie będzie dobre, bo z naszego okręgu będzie wybranych tylko 5 ludzi do Sejmu, chodzi nam o to, aby kandydat wysunięty ze strony naszej był poparty przez ludzi. Jeśli chodzi w tej chwili o pracę, to Front Narodowy zastanawia

się nad tym, by tworzyć uboczne produkcje, bo w Referacie Zatrudnienia [w PPRN w Hajnówce] jest 400 ludzi zgłoszonych do pracy, którzy dotychczas nie pracują.

^a Opuuszczono fragment dotyczący problemów organizacyjnych PZPR.

^b W tekście: „3. XI.1956 r.”

¹ Chodzi o Franciszka Wiśniewskiego — ur. 1926 r. w Wilnie, ukończył 2 kl. gimnazjum, bez zawodu, od 1946 r. w PPR, sekretarz organizacyjny KP PZPR w Hajnówce.

² Chodzi o Józefa Chętnika, członka SD w Hajnówce.

³ Chodzi o Sergiusza Soroko — ur. 1915 r., wykształcenie średnie, dyrektor Szkoły Podstawowej i Liceum Ogólnokształcącego z Białoruskim Językiem Nauczania w Hajnówce, od 1952 r. poseł na Sejm PRL, od 1945 r. w PPR, członek PZPR.

⁴ Chodzi o Bolesława Sulimę — ur. 1910 r., wykształcenie średnie, dyrektor ZDPL w Hajnówce, od 1951 r. w PZPR.

⁵ Chodzi o Juliana Ojrzanowskiego — ur. 1914 r., nauczyciel w szkole zawodowej w Hajnówce, przewodniczący Zarządu Oddziału Związku Nauczycielstwa Polskiego w Hajnówce, bezpartyjny.

⁶ Chodzi o Ignacego Woźniaka — ur. 1906 r., ukończył seminarium nauczycielskie, zastępca przewodniczącego PPRN w Hajnówce, od 1947 r. w PPS, członek PZPR.

⁷ Chodzi o Jarosława Puchnarewicza — ur. 1912 r., dyrektor szpitala w Hajnówce, bezpartyjny.

⁸ Chodzi o Aleksę Zina wytypowanego na kandydata na posła do Sejmu PRL.

⁹ Chodzi o Józefa Idzikowskiego — ur. 1923 r. w Truskolasach-Olszynie (gm. Sokoły, woj. Łomża), wykształcenie średnie, nauczyciel, kierownik Wydziału Propagandy KW PZPR w Białymstoku, od 1947 r. w PPR.

¹⁰ Patrz dok. nr 1, przypis 9.

3

1956 grudzień, Bielsk Podlaski. — Protokół ze zebrań przedstawicieli partii politycznych i organizacji społecznych powiatu Bielsk Podlaski w sprawie powołania Powiatowej Komisji Porozumiewawczej i wytypowania własnych przedstawicieli na kandydatów na posłów do Sejmu PRL.

Oryginał, maszynopis.

KP PZPR w Bielsku Podlaskim 1948-1975, sygn. 37/V/1, k. 34-37.

I sekretarz KP PZPR tow. Januszkiewicz¹ wskazała cel wspólnego zebrania, ponieważ nie wszyscy zebrani byli zaznajomieni z instrukcją w sprawie wyborów Komisji Porozumiewawczej, [obecnych] postanowiono [z nią] zapoznać przez odczytanie. Instrukcję odczytał sekretarz propagandy [KP PZPR] tow. Cyuńczyk Wiktor².

Następnie przystąpiono do wyboru Powiatowej Komisji Porozumiewawczej, w skład której weszli: z ramienia KP PZPR — I sekretarz KP PZPR tow. Januszkiewicz Jan oraz sekretarz propagandy tow. Cyuńczyk Wiktor. Z ramienia PKW ZSL: ob. Krasowski Ludwik³, ob. Dąbrowski Stanisław. Z ramienia PK SD: ob. Drozdowski Ludwik⁵, ob. Dąbrowski Piotr⁵. Z ramienia ZMP: Supniewski Bogdan⁶ przewodniczący ZP ZMP. Z ramienia ZNP: tow. Dąbrowski Stanisław. Z ramienia ZSCh: tow. Kościuk Władysław⁷ prezes ZSCh. Z ramienia Białoruskiego Towarzystwa⁸ ob. Kostyczewicz Jaros-

ław⁹ członek prezydium Towarzystwa. Z ramienia Powiatowej Rady Spółdzielczej: ob. Żepko Włodzimierz¹⁰.

W dalszym ciągu tow. Januszkiewicz Jan zaproponował, aby spośród powyższej Komisji wyłonić sekretariat, który winien składać się z trzech osób; powyższa propozycja została [poparta] jednomyślnie. W skład sekretariatu zostali wybrani: 1) tow. Januszkiewicz Jan — I sekretarz KP PZPR (przewodniczący), 2) ob. Dąbrowski Stanisław — PKW ZSL (członek), 3) Drozdowski Ludwik — PK SD (członek).

W dalszym ciągu tow. Januszkiewicz wskazał, że nie koniecznie z każdej organizacji ma ktoś wejść w skład sekretariatu.

Wniosek został poparty przez wszystkich przedstawicieli.

Tow. Cyuńczyk, sekretarz propagandy, zaproponował, aby sekretariat porozumiał się z pozostałymi powiatami tut[ejszego] okręgu wyborczego, aby zorientować się jak oni przystąpili do pracy.

Następnie tow. Januszkiewicz zaproponował, aby przedyskutować formę pracy Komisji Porozumiewawczej^a.

Zabierając głos ob. Dąbrowski Stanisław powiedział, że ZSL nie zamierza wystawiać kandydata na posła z powiatu bielskiego, ponieważ my uzgodniliśmy [stanowisko] z członkami ZSL [z] innych powiatów naszego okręgu i wystawiamy kandydatów z powiatu siemiatyckiego i wysokomazowieckiego. I w dalszej naszej robocie będziemy się starali, aby jak najszerszej zapoznać naszych kandydatów ze społeczeństwem.

Następny zabrał głos tow. Supniewski Bogdan wskazując, że w dniu 5 grudnia b.r. zbieramy naradę młodzieżową ze wszystkich powiatów naszego okręgu wyborczego, gdzie wysuniemy kandydata na posła, młodzież nasza — powiedział dalej tow. Supniewski — winna mieć swego przedstawiciela w Sejmie z naszego okręgu wyborczego.

Ob. Drozdowski Ludwik omawiając sprawę kandydatów wskazał, że na nasz okręg może ktoś kandydować ze szczebla nadrzędnego, niekoniecznie z naszego okręgu wyborczego i prawdopodobnie ze szczebla centralnego ma kandydować ob. Krassowska, były kurator w Białymstoku. Tow. Cyuńczyk powiedział, że lepiej byłoby, aby ob. Krassowska kandydowała w innym okręgu wyborczym, ponieważ kiedy była kuratorem w Białymstoku, były zamknięte szkoły białoruskie, a nasze tereny zamieszkuje spora część ludności białoruskiej, to niewiadomo czy przejdzie, a szkoda utracić jeden mandat.

Ob. Dąbrowski wskazywał, że kandydat na posła ze szczebla wojewódzkiego nie jest przymusowo stawiany, a raczej powinien być uzgodniony z nami i dalej wskazywał, że kandydat na posła ze szczebla wojewódzkiego winien być znany na danym terenie ze swej działalności.

Zabierając głos ob. Krasowski Ludwik, sekretarz¹¹ PKW ZSL, zaznaczył, że w byłym Sejmie posłowie ze szczebla centralnego nic nie dali dla naszego

terenu, nie troszczyli się w Sejmie o sprawy, które nurtowały tutaj [ejsze] społeczeństwo i należy się dobrze zastanowić w obecnych wyborach.

Ob. Dąbrowski powiedział, aby każdy powiat wystawił swoją kandydaturę, nawet z każdego powiatu winien być wybrany poseł, aby reprezentować nasze społeczeństwo i załatwiać ich postulaty.

Tow. Cyuńczyk powiedział, że z powiatu bielskiego będziemy wysuwać na posła członka partii, ponieważ organizacja nasza jest najliczniejszą w naszym powiecie.

Ob. Dąbrowski Stanisław: należy opracować termin [arz pracy] Komisji Porozumiewawczej, zgłaszane kandydatury winne być składane na ręce przewodniczącego Komisji. Przy wysuwaniu kandydatów należy kierować się przydatnością człowieka, aby ten człowiek mógł z całą odpowiedzialnością wykonać powierzone mu zadania.

Kostyczewicz Jarosław powiedział: poczuwam się do winy za wysunięcie Ostasiewicza Piotra¹² na posła do byłego Sejmu, który nie wykonał powierzonych mu zadań przez okres kadencji w Sejmie, ani razu nie wystąpił i nie wskazał na potrzeby naszego regionu. Wskazywał dalej, iż tutaj [ejsze] tereny zamieszkuje [w] pokaźnej części ludność białoruska, która winna mieć swego przedstawiciela w Sejmie. Białoruskie Towarzystwo widziało by kandydata na posła ob. Mojsienię¹³, dyrektora Tech[nikum] Ekonomicznego, który reprezentowałby narodowość białoruską.

Tow. Maciejuk¹⁴ powiedział, że należy wysuwać kandydatów na posłów ekonomistów, znających zagadnienia rolne i aby był znany na kilka powiatów naszego okręgu wyborczego, co umożliwi wybranie na posła i nie pozwoli na utracenie mandatu.

Ob. Dąbrowski Stanisław powiedział, że jeśli któraś organizacja wysunie swego przedstawiciela [na] kandydata na posła, to należy tak zorganizować pracę, aby organizacja na pozostałych powiatach też popularyzowała danego kandydata.

Krasowski Ludwik powiedział, że należy uwzględnić projekt, aby mniejszość narodowa miała swego przedstawiciela w Sejmie, ponieważ powiat bielski, hajnowski i siemiatycki mają sporo ludności białoruskiej.

Tow. Maciejuk: najlepiej na dzisiejsze posiedzenie przygotowane jest ZSL, ponieważ porozumieli się oni ze swymi towarzyszami z pozostałych powiatów i dziś konkretnie mogą zajmować stanowisko co do kandydata na Sejm. Nasze kierownictwo też powinno się porozumieć z innymi komitetami powiatowymi i na następnym posiedzeniu Komisji powiedzieć, kto będzie z ramienia PZPR kandydował.

Tow. Nowakowski¹⁵ [powiedział], że na naszym terenie jest chłop, który mógłby reprezentować nasze społeczeństwo w Sejmie — jest to tow. Mirosław Polikarp¹⁶, przewodniczący Spółdzielni Produkcyjnej w Deniskach. Jego dotychczasowe wystąpienia na plenach wskazują, że on rzeczowo występuje i orientuje się w sytuacji.

Ob. Okuszek¹⁷ powiedział, że należy wybrać takiego człowieka, który broniłby interesów wszystkich partii i narodowości, bronił interesów wszystkich ludzi.

Ob. Dąbrowski powiedział, że [w] chwili obecnej nie może jeden człowiek reprezentować wszystkich partii i organizacji, ponieważ istnieją pewne różnice zdań.

Ob. Drozdowski — Stronictwo Demokratyczne na terenie powiatu bielskiego do chwili obecnej nie zastanawiało się kogo wytypować [na] kandydata na posła, ze szczebla centralnego prawdopodobnie będzie kandydować ob. Krassowska. Na miejscu my nie mamy odpowiedniego człowieka, który mógłby sprostać zadaniom [w] Sejmie.

Tow. Januszkiewicz zaznaczył, że dotychczasowa dyskusja pozwoliła nam wypracować wspólnie pogląd co do ilości wysuwanych kandydatów, aby nie zrobić tak jak w innych okręgach, gdzie trzeba było pięciu, a wysunięto kilkudziesięciu. Propagandę należy prowadzić przez komitety Frontu Narodowego i popularyzować wszystkich kandydatów bez względu na przynależność partyjną lub narodowość. Należy robić narady z aktywem i wyjechać w teren.

Ob. Drozdowski mówił: nie wiem dlaczego do chwili obecnej brak jest materiałów propagandowych, jedynie mamy [uchwały Rady Państwa] w dzienniku ustaw, co moim zdaniem jest stanowczo za mało, brak programu, co utrudnia dla przewodniczących obwodowych instruować Komisję.

Tow. Januszkiewicz — należy opracować materiały z wypowiedziami przywódców i odbić na powielaczu, co będzie służyć dla aktywu za wytyczne do referowania.

^a W tekście: „Koordynacyjnej”.

¹ Chodzi o Jana Januszkiewicza — ur. 1923 r. w Łosince (gm. Narew), ukończył 8 kl. gimnazjum, bez zawodu, od 1947 r. w PPR.

² W. Cyuńczyk — ur. 1928 r. w Zubrach (gm. Gródek), ukończył 9 kl. szk. ogólnokształcącej, szewc, od 1947 r. w PPR.

³ L. Krasowski był przewodniczącym PKW ZSL w Bielsku Podlaskim.

⁴ L. Drozdowski — ur. 1923 r. w Wyszkach, wykształcenie średnie, kierownik Oddziału Organizacyjnego PPRN w Bielsku Podlaskim, od 1954 r. w SD, przewodniczący koła terenowego SD w Bielsku Podlaskim.

⁵ P. Dąbrowski — ur. 1899 r., inżynier rolnictwa, nauczyciel Liceum Ogólnokształcącego w Bielsku Podlaskim, od 1947 r. w SD, zastępca przewodniczącego koła terenowego SD w Bielsku Podlaskim.

⁶ B. Supniewski — ur. 1929 r. w Ostrołęce, wykształcenie średnie ogólnokształcące, bez zawodu, przewodniczący ZP ZMP w Bielsku Podlaskim, od 1949 r. w PZPR, w końcu 1956 r. został sekretarzem propagandy KP PZPR w Bielsku Podlaskim.

⁷ W. Kościuk — ur. 1922 r. w Zubielewiczach (obecnie Republika Białoruś), ukończył 4 kl. szk. powszechnej, bez zawodu, od 1946 r. w PPS, członek PZPR.

⁸ Chodzi o Białoruskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne.

⁹ J. Kostyczewicz — ur. 1896 r. w Pasynkach (gm. Bielsk Podlaski), wykształcenie niepełne wyższe, nauczyciel, dyrektor Szkoły Podstawowej i Liceum Ogólnokształcącego z Białoruskim Językiem Nauczania w Bielsku Podlaskim, bezpartyjny.

- ¹⁰ Chodzi prawdopodobnie o Włodzimierza Rzepko — ur. 1914 r., ukończył 7 kl. szkoły powszechnej, bez zawodu, od 1944 r. w PPR.
- ¹¹ Właściwie: przewodniczący. Patrz przypis 3.
- ¹² P. Ostasiewicz — ur. 1913 r. w Augustowie (gm. Bielsk Podlaski), ukończył 4 kl. szk. powszechnej, rolnik, od 1950 r. przewodniczący Spółdzielni Produkcyjnej w Augustowie (do rozwiązania w 1957 r.), poseł na Sejm PRL I kadencji, od 9.XII.1948 r. w PPR, od 1951 r. członek Egzekutywy KP PZPR w Bielsku Podlaskim.
- ¹³ Chodzi o Konstantego Mojsienię — ur. 1923 r. w Wielkiej Lipie (obecnie Republika Białoruś), ukończył Wyższą Szkołę Ekonomiczną w Poznaniu, przewodniczący Zarządu Oddziału BTSK w Bielsku Podlaskim.
- ¹⁴ Chodzi o Jana Maciejuka wytypowanego na kandydata na posła do Sejmu PRL.
- ¹⁵ Chodzi o Zdzisława Nowakowskiego — ur. 1920 r. w Strubinach (były pow. Płońsk), ukończył 7 kl. szk. powszechnej, ślusarz, przewodniczący PPRN w Bielsku Podlaskim, od 1952 r. w PZPR.
- ¹⁶ P. Mironiuk — ur. 1922 r. w Deniskach (gm. Bielsk Podlaski), ukończył 5 kl. szk. powszechnej, rolnik, od 1948 r. w PPR, członek KP PZPR w Bielsku Podlaskim.
- ¹⁷ Chodzi o Edwarda Okuszkę — ur. 1912 r., ukończył 7 kl. szkoły powszechnej, referent zaopatrzenia w Państwowych Zakładach Zbożowych w Bielsku Podlaskim, od 1948 r. w SD, skarbnik koła terenowego SD w Bielsku Podlaskim.

4

1956 grudzień 9, Bielsk Podlaski. — Protokół ze zwołania VII Powiatowej Konferencji PZPR w Bielsku Podlaskim w sprawie wytypowania własnych przedstawicieli na kandydatów na posłów do Sejmu PRL.

Oryginał, maszynopis.

KP PZPR w Bielsku Podlaskim 1948-1975, sygn. 37/I/3, k. 294-295.

^aTow. Nowakowski¹: przedstawił sprawę przygotowania do wyborów do Sejmu, a mianowicie o powstaniu [Powiatowej] Komisji Porozumiewawczej. Komisja Porozumiewawcza na posiedzeniu postanowiła wysunąć następujących kandydatów na posła na Sejm. Na Wojewódzkiej Komisji Porozumiewawczej został ustalony klucz z jakich partii i organizacji społecznych mają kandydować na posłów na Sejm. Na nasz okręg przypada dwóch kandydatów naszej partii, dwóch ZSL i jeden bezpartyjny. Z naszego powiatu wysunięto kandydaturę tow. Mironiuka Polikarpa², przewodniczącego Spółdzielni Produkcyjnej w Deniskach. Przedstawił następnie jego zasługi i charakterystykę.

Tow. Czykwini³ podał następną kandydaturę tow. Mojsieni⁴, dyrektora Technikum Ekonomicznego w Bielsku Podlaskim, motywując tym, iż tow. Mojsienia ma wyższe wykształcenie, zna dobrze ekonomikę województwa i ma większe możliwości pracy w Sejmie.

Następnie zabrał głos tow. Łukaszuk⁵ i powiedział, że Mironiuk jest dobrym członkiem partii i nie ma do niego zarzutów, lecz popiera kandydaturę tow. Mojsieni. Mamy doświadczenie z poprzednich wyborów, kiedy to został wybrany na posła tow. Ostasiewicz⁵, który nie reprezentował wyborców, dlatego też uważa, że kandydatura tow. Mojsieni będzie lepsza.

W sprawach formalnych zabrał głos tow. Maciejuk⁷, przewodniczący Konferencji, mówił, że nie musi być wybrany jeden kandydat na posła i prosił

o zastanowienie się, by wybrać tego, [do] którego naprawdę nie [ma] żadnych zastrzeżeń i wybrany zostanie na posła na Sejm.

Zabrał głos tow. Mojsienia, który podziękował za zaufanie i jednocześnie prosił o skreślenie go z listy kandydatów, gdyż pragnąłby, aby posłem był przedstawiciel mas chłopskich. Motywował swoją prośbę tym, że ma bardzo dużo pracy w swoim zawodzie i będzie mu trudno pełnić obowiązki posła. Podał wniosek o umieszczenie na liście jeszcze jednej kandydatury tow. Maciejuka, przewodniczącego Prezydium Powiatowej Rady Narodowej. Dalej mówił o tym, że jest przewodniczącym Białoruskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego i obawia się, że jego kandydatura może nie przejść w wyborach. Musi być taki kandydat — powiedział — któryby reprezentował wszystkich. Prosił jeszcze raz o skreślenie go z listy kandydatów.

Tow. Onacik⁸ proponował, aby dwóch kandydatów — tow. Mironiuka i Mojsienię — zostawić na liście, a później Komisja Porozumiewawcza ustali, kto z nich będzie kandydował na posła.

Tow. Kunachowicz⁹: popiera kandydaturę tow. Mojsieni i uzasadnia tym, że tow. Mojsienia zabierając głos w dyskusji przedstawił słuszny program operując cyframi oraz że dokładnie zna sytuację na Białostocczyźnie.

Następnie tow. Maciejuk, przewodniczący Konferencji, podsumował dyskusję i powiedział, że zostają na liście kandydatury tow. Mironiuka i Mojsieni. Te kandydatury zostaną podane do Komisji Porozumiewawczej, która zastanowi się i może pozostawi dwóch kandydatów.

Tow. Mironiuk: prosił o skreślenie swej kandydatury na posła motywując tym, że spółdzielnia w Deniskach rozwiąże się, więc on nie może reprezentować chłopów [ze] spółdzielni produkcyjnych. Jako indywidualny chłop nie chce być kandydatem na posła.

Tow. Lasocki¹⁰: mówił, że jest za tym, by tow. Mironiuk wszedł w skład kandydatów na posła. Mimo tego, że Spółdzielnia Produkcyjna w Deniskach może być rozwiązana, to tow. Mironiuk może reprezentować chłopstwo indywidualne. Będąc chłopem indywidualnym przecież będzie popierał ideę spółdzielczości produkcyjnej i będzie reprezentował sprawy naszego powiatu. Nie ma obawy jak tu towarzysze mówili, że tow. Mironiuk będzie takim samym [posłem] jak Ostasiewicz.

Tow. Maciejuk zakomunikował, że zostają dwie kandydatury: tow. Mojsienia i tow. Mironiuk^b.

^a Opuuszczono fragment dotyczący wyboru Prezydium Konferencji PZPR w Bielsku Podlaskim, sprawozdanie I sekretarza KP J. Januszkiewicza i sprawozdania przedstawiciela Komisji Rewizyjnej KP W. Godończuka, komisji delegatów o bieżącej sytuacji społeczno-politycznej w powiecie.

^b Opuuszczono fragment dotyczący dyskusji delegatów Powiatowej Konferencji o bieżącej sytuacji społeczno-politycznej w powiecie, przyjęcia uchwał, wyboru władz partyjnych w pow. bielskim.

¹ Chodzi o Zdzisława Nowakowskiego; patrz dok. nr 3, przypis 15.

- ² Patrz dok. nr 3, przypis 16.
- ³ Chodzi o Artemiusza Czykwina — ur. 1901 r. w Dubiczach Cerkiewnych, wykształcenie średnie pedagogiczne, nauczyciel, kierownik Biblioteki Powiatowej w Bielsku Podlaskim, od XII.1944 w PPR, członek Komisji Rewizyjnej KP PZPR w Bielsku Podlaskim.
- ⁴ Chodzi o Konstantego Mojsienię; patrz dok. nr 3, przypis 13.
- ⁵ Chodzi o Dymitra Łukaszuka — ur. 1926 r., ukończył 6 kl. szk. powszechnej, krawiec, kierownik Spółdzielni Krawieckiej w Bielsku Podlaskim, od 1954 r. w PZPR.
- ⁶ Patrz dok. nr 3, przypis 12.
- ⁷ Chodzi o Jana Maciejuka wytypowanego na kandydata na posła na Sejm PRL.
- ⁸ Chodzi o Mikołaja Onacika — ur. 1928 r. w Augustowie (gm. Bielsk Podlaski), wykształcenie średnie, bez zawodu, od 1945 r. w PPR, sekretarz organizacyjny KP PZPR w Bielsku Podlaskim.
- ⁹ Chodzi o Janusza Kunachowicza — ur. 1884 w Augustowie (gm. Bielsk Podlaski), wykształcenie średnie, w 1917 r. założyciel Białoruskiej Ludowej Hromady w Moskwie, agronom w POM w Bielsku Podlaskim, od 1947 r. w PPR, członek KP PZPR w Bielsku Podlaskim.
- ¹⁰ Chodzi o Józefa Lasockiego — ur. 1919 r., wykształcenie średnie, w czasie okupacji niemieckiej w Batalionach Chłopskich, korespondent „Gazety Białostockiej”, od 1945 r. w PPR, członek KP PZPR w Bielsku Podlaskim.

5

1956 grudzień 13, Hajnówka. — Protokół posiedzenia Egzekutywy KP PZPR w Hajnówce w sprawie wytypowania własnych przedstawicieli na kandydatów na posłów do Sejmu PRL.

Oryginał, maszynopis.

KP PZPR w Hajnówce 1954-1975, sygn. 42/IV/6, k. 206-207.

^aTow. Kiryluk¹ zapoznał Egzekutywę, że przez [Powiatową] Komisję Porozumiewawczą na kandydatów na posłów zostali wysunięci: tow. Demianowicz Makary i Zin Aleksy, jednak jeszcze ostatnio na naszej Konferencji Partyjnej wysunięta została kandydatura Wołkowyckiego Jerzego², gdzie należałoby zastanowić się, bo tow. Wołkowycki — jak mnie charakteryzowano — jest naczelnym redaktorem tygodnika „Niwa” i cieszy się zaufaniem. Należy nadmienić, że towarzysze z Białowieży i Województwa podpowiadają, że jest to kandydatura odpowiednia.

Tow. Rzążewski³ powiedział, że dotychczas praca na odcinku typowania kandydatów nie jest odpowiednia, bo przecież sam tow. Demianowicz również nigdzie nie był typowany i dopiero Komisja Porozumiewawcza wytypowała. Sprawa tow. Zina również nie jest doprowadzona do końca, gdyż społeczeństwo na tym odcinku dużo dyskutuje. Natomiast kandydatura tow. Wołkowyckiego to jest moim zdaniem z góry narzucona, co nie jest słuszne.

Tow. Tofiluk⁴ i Wieremiejuk⁵ mówili o tym, że kandydatury nie są właściwie wysuwane i tak nie był nigdzie wysunięty tow. Demianowicz, co nie jest słuszne, mimo to, że kandydatura Demianowicza jest naszym zdaniem odpowiednia, ale niewłaściwie sprawy załatwia się.

Tow. Kiryluk wyjaśnił, że powyższe kandydatury jak: Demianowicz i Zin, były podane do KW [PZPR] jeszcze przed VIII Plenum KC [PZPR].

Egzekutywa po dłuższej dyskusji postanowiła jednak wystąpić z kandydaturami tow. Wołkowyckiego i Zina, mimo to, że tow. Zin dowiedziawszy się o różnych odgłosach postanowił złożyć rezygnację, ale myśmy z nim rozmawiali dość długo i sprawa zostanie naprawiona.

Tow. Wiśniewski⁶ wyjaśnił, że był na zebraniu w ZDPL, gdzie był zebrany aktyw i towarzysze bardzo dobrze wypowiadali się odnośnie tow. Zina, za wyjątkiem niektórych drobnych spraw i uważam, że nie zachodzi konieczność przeprowadzania masówki wyjaśniającej, bo aktyw czołowy powiedział, że sam dotrze do każdego i wyjaśni. Należy nadmienić, że dobrze również wypowiadają się o Dubasie⁷ i od tej kandydatury nie ustępują.

Egzekutywa jednak postanowiła zobowiązać tow. Sopoćkę⁸, aby w ZDPL przeprowadzić masówkę i do końca sprawy wyjaśnić.

Następnie Egzekutywa postanowiła tow. Werpachowskiego⁹ oddelegować do pracy w sekretariacie Okręgowej Komisji Wyborczej na okres wyborów, natomiast tow. Nikitiuka¹⁰, Leszczyńskiego¹¹ z ZMP i tow. Sopoćkę [do] sekretariatu Powiatowej Komisji Wyborczej.

^a Opuuszczono fragment dotyczący spraw organizacyjnych KP PZPR w Hajnówce.

^b W tekście: „Nikiuciuk”.

^c Opuuszczono fragment opisujący przygotowania do sesji PRN w Hajnówce.

¹ Chodzi o Mikołaja Kiryłuka ur. 1922 r. w Konorydach (gm. Bielsk Podlaski), ukończył 7 klas szk. powszechnej, bez zawodu, od 1946 r. w PPR, I sekretarz KP PZPR w Hajnówce.

² J. Wołkowycki — ur. 1923 r. w Białowieży, absolwent rusycystyki Instytutu Literackiego im. M. Gorkiego w Moskwie, od 1.II.1956 r. naczelny redaktor białoruskiego tygodnika „Niwa” w Białymstoku, od 26.II.1956 r. zastępca przewodniczącego ZG BTRSK, członek PZPR.

³ Chodzi o Grzegorza Rzążewskiego, ur. 1929 r., lekarz-dentysta w ZSDD w Hajnówce, od 1946 r. w PPR, członek Egzekutywy KP PZPR w Hajnówce.

⁴ Chodzi o Piotra Tofiluka, ur. 1922 r. w Wilanowie (gm. Mielnik), ukończył 7 klas szk. powszechnej, bez zawodu, przewodniczący PPRN w Hajnówce, od 1949 r. w PZPR.

⁵ Chodzi o Jana Wieremiejuka, ur. 1919 r., ukończył 9 klas szkoły ogólnokształcącej, bez zawodu, komendant powiatowy MO w Hajnówce, od 1946 r. w PPR, członek Egzekutywy KP PZPR w Hajnówce.

⁶ Chodzi o Franciszka Wiśniewskiego; patrz dok. nr 2, przypis 1.

⁷ Dubas (imię nieznanne), przed 1939 r. pracował jako robotnik w Zakładach Drzewnych w Hajnówce, od 1954 r. majster w ZDPL w Hajnówce.

⁸ Chodzi o Witolda Sopoćko, ur. 1924 r. w Soroczynie (obecnie Ukraina), ukończył 9 klas szkoły ogólnokształcącej, bez zawodu, od 1947 r. w PPR, sekretarz propagandy KP PZPR w Hajnówce.

⁹ Chodzi o Jana Werpachowskiego, ur. 1931 r. w Narwi, ukończył 7 klas szkoły powszechnej, zawód — kierowca samochodowy, od 1947 r. w PPR, instruktor Wydziału Organizacyjnego KP PZPR w Hajnówce.

¹⁰ Chodzi o Borysa Nikitiuka, ur. 1933 r. w Teremiskach (gm. Białowieża), wykształcenie średnie, nauczyciel, od 1950 r. w PZPR, kierownik Powiatowego Ośrodka Szkolenia Partyjnego w Hajnówce.

¹¹ Chodzi o Konstantego Leszczyńskiego, ur. 1933 r. w Makówce (gm. Narew), ukoń-

czył 9 klas szkoły ogólnokształcącej, bez zawodu, od 1951 r. w PZPR, przewodniczący ZP ZMP w Hajnówce.

6

1956 grudzień 15, Hajnówka. — Życiorys kandydata na posła do Sejmu PRL Makarego Demianowicza.

Oryginał, rękopis.

Wojewódzki Komitet Frontu Narodowego w Białymstoku 1953-1957, sygn. 8, k. 2.

Życiorys Makarego Demianowicza, ur. 19.I.1923 r. w os[adzie] Milejczyce, powiat Siemiatycze, woj. Białystok, rodzina chłopska, gospodarstwo rolne o powierzchni 3 ha ornego.

Lata dziecięce spędziłem przy rodzicach, w roku 1937 ukończyłem 7 kl[as] szkoły podstawowej, a w 1941 [r.] 7 kl[as] niepełnej szkoły średniej typu radzieckiego w tej samej miejscowości rodzinnej.

W roku 1942 umiera mi ojciec, a w 1944 zabierają mnie na przymusowe roboty do Prus Wschodnich. Rok 1945 był okresem mego wyzwolenia przez Armię Czerwoną, w której szeregach odbyłem służbę czynną¹. Po zdemobilizowaniu wróciłem do Milejczyc i tu zacząłem pomagać matce w [pracy na] gospodarstwie rolnym, położonym w szachownicy i zdewastowanym przez działania wojenne. Aby nie tracić czasu oraz umieć lepiej gospodarować prze-rabiałem korespondencyjnie kurs rolniczy, który ukończyłem w 1948 r.

W roku 1947 przeszedłem przeszkolenie kursowe, po którym zostałem zatrudniony w Pow[iatowym] Oddz[iale] ZSCh [w] Bielsku Pod[laskim] w charakterze insp[ektora] kulturalno-oświat[owego] i przysposobienia rolniczego i wojskowego. W tym okresie wstąpiłem do Stronnictwa Ludowego w Bielsku Podl[askim]. W latach 1948-1951 uczęszczałem do 4-letniego Technikum Rolniczego w Blichu koło Łowicza, woj. Łódź. Po ukończeniu Technikum pracowałem w POM jako agronom na rejon spółdzielni Czyże, Moch-nate, Krzywa, potem Rajsk, Chraboły, Plutycze, Deniski. W latach akademickich 1951/1952 — 1954/1955 byłem studentem Wydziału Zootechnicznego Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego. Ze względu na zastój w działalności ZSL w roku 1954 wstąpiłem w szeregi kandydackie PZPR przy POP SGGW w Warszawie. Po ukończeniu studiów i uzyskaniu dyplomu inżyniera zootechnika rozpocząłem pracę w swoim zawodzie [w] powiecie Hajnówka przy POM w charakterze starszego zootechnika, gdzie zostałem przesze-regowany na członka PZPR, a potem sprawowałem obowiązki sekretarza POP do chwili przeniesienia służbowego zgodnie z uchwałą 239. Obecnie pracuję w Powiatowym Zarządzie Rolniczym w charakterze starszego zootechnika PZR Hajnówka.

M. Demianowicz

¹ Po wycofaniu się wojsk niemieckich z Prus Wschodnich, przymusowych robotników pochodzących z Białostoczczyzny, którzy podawali narodowość białoruską i byli w wieku poborowym, wojskowe komendantury radzieckie uznawały za obywateli ZSRR i wcielaly do Armii Czerwonej.

1956 grudzień 20, Bielsk Podlaski. — Protokół posiedzenia Prezydium Powiatowego Komitetu Frontu Narodowego w Bielsku Podlaskim w sprawie organizacji kampanii przedwyborczej.

Oryginał, maszynopis.

Prezydium Powiatowej Rady Narodowej i Urząd Powiatowy w Bielsku Podlaskim 1950-1975, sygn. 178, k. 12.

Obecni w[edłu]g załączonej listy obecności¹.

Na porządku dziennym: 1) przygotowanie Plenum PKFN, 2) powołanie grup preleg[entów] i lektorów, 3) powołanie Grom[adzkich] Komisji Porozumiewawczych, 4) obsadzenie aktywem GKFN, 5) materiały przygotowawcze, 6) postulaty wyborców — rejestrowanie, 7) spotkanie kandydatów z wyborcami i popularyzacja, 8) informacja o przebiegu prac GKFN, 9) wolne wnioski.

Po pkt. 1. Ob. Drozdowski¹ z[astęp]ca przew[odniczącego] PKFN omówił sprawy stawiane na posiedzeniu sekretariatu OKW FJN.

W Bielsku ustalono termin odbycia plenarnego posiedzenia PKFN na dzień 28.XII.1956 r. Rozchodzi się o ustalenie daty i z jakim posłem odbędzie się spotkanie. Kto przygotowuje referat. Zabezpieczenie zwołania plenum — lokal, gotówka na wypłacenie diet.

Ob. Dzwilewski² uważa, że spotkania z kandydatami należy odbywać jak najprędzej, bo w terenie są głosy, że wysuwanie kandydatów było [przeprowadzone] w sposób konspiracyjny. Do Okr[ęgowej] Komisji Wyborczej wpłynął telegram, dlaczego nie umieszczono na liście Zawistowskiego³, a w Hajnówce na masówce Zina wygwizdano, a mimo to na liście został umieszczony.

Ob. Januszkiewicz⁴ — dyskutujemy w pokojach, a w teren nie wychodzimy. Nie dyskutować po 5 godzin, a organizacyjnie sprawę ująć i ruszyć w teren.

Dziś wieczorem organizacje społeczne i partyjne powinny zgłosić listy aktywu. Ustalić 50 czy 100 osób, zebrać ich na naradę [w] sobotę, wyjaśnić o co chodzi i przydzielić po 2 na każdą GRN. Komisji porozumiewawczej nie zachodzi konieczność powoływać w każdej gromadzie.

Odnosnie przygotowania Plenum PKFN ustalono: odbyć na sali konferencyjnej KP [PZPR]. Do przygotowania referatu wyznaczono: Dąbrowskiego, Cyuńczyka⁵, Parfieniuka i Sosnę. Zabezpieczy zwołanie członków Porzeziński. Diety i koszty podróży członkom partii uregułuje KP [PZPR], czł[onkom] ZSL — PK[W] ZSL, a bezpartyjnym — Prezydium PRN.

Na Plenum zaprosić przewodniczących i sekretarzy GKFN — ogłosić komunikat przez radiowęzeł.

Do pkt 2 i 3. Drozdowski — przy PKFN powinna być grupa prelegentów i lektorów, około 15-20 osób, ludzi na poziomie.

Zgłoszono aktywistów: KP [PZPR] — 25, ZSL — 10, SD — 4, PKFN — 39 bezpartyjnych, Towarzystwo Białoruskie⁶ — 10 osób.

Ob. Mojsienia⁷ proponuje wytypować jedną osobę, która współpracowała by z GRN, bo dwóch ludzi i tak ze sobą nie będą się widzieć.

W sobotę [na] godz. 10 ustalono odprawę aktywu w sali Prez[ydium] MRN, którą przeprowadzą: ob. Cyuńczyk, Krasowski⁸ i Porzeziński.

Do pkt 3. Ob. Drozdowski — należy powołać gromadzkie komisje porozumiewawcze wspólnie z GKFN tam, gdzie zachodzi konieczność, i gdzie wystąpią różne organizacje polityczne i społeczne. Komisje te po wyborach nie zostaną rozwiązane. Na odprawie w sobotę ustalić, gdzie takie komisje będą powołane.

Do pkt 5. Materiały propagandowe dostarczać będzie „Ruch”⁹. Rozprawdzeniem tych materiałów w teren z ramienia PKFN zajmie się Porzeziński.

Do pkt 6. Ob. Drozdowski stwierdził, że w poprzednich wyborach wiele postulatów nie załatwiono jak i też nie zarejestrowano, i wyborcy mają pretensje. Lokalne postulaty o mniejszej wadze powinny załatwiać GKFN na miejscu przekazując je dla GRN. Inne ważniejsze należy rejestrować w PKFN.

Następnie zapoznano się z treścią skarg przesłanych do PKFN i postanowiono skierować je do właściwych urzędów w celu załatwienia.

Do pkt 7. W sprawie spotkań kandydatów na posłów z wyborcami postanowiono opracowanie planu spotkań zlecić przewodniczącemu, z[astęp]com i sekretarzowi w terminie do dnia 30.XII.1956 r.

Do pkt 8. Ob. Drozdowski stwierdził, że odbywające się posiedzenia GKFN i sesje GRN są bez udziału odpowiedzialnych aktywistów.

Przydzieleni tam aktywiści składają wyjaśnienia, że z różnych przyczyn nie mogą wyjechać w teren.

Postanowiono jak w pkt 1 wysłać aktyw na wszystkie gromady.

Do pkt 9. Ob. Mojsienia — sprawa kandydatów na posłów mniejszości narodowej w wielu wypadkach ma wiele do życzenia. Jesteśmy w obawie, że jeżeli wejdzie jeden to dobrze, a [i] tego może nie być. Proponuje w powiecie biełskim, hajnowskim i siemiatyckim wystawić tylko kandydatów białoruskich.

^a W aktach brak listy obecności.

¹ Chodzi o Ludwika Drozdowskiego, patrz dok. nr 3, przypis 4.

² Chodzi o Zygmunta Dzwilewskiego, ur. 1922, wykształcenie wyższe, nauczyciel, od 1954 r. w PZPR, członek Komisje Rewizyjnej KP PZPR w Bielsku Podlaskim.

³ Zawistowski (imię nieznanne), dyrektor Państwowego Technikum w Czartajewie (gm. Siemiatycze).

⁴ Chodzi o Jana Januszkiewicza, patrz dok. nr 3, przypis 1.

⁵ Chodzi o Wiktora Cyuńczyka, patrz dok. nr 3, przypis 2.

⁶ Chodzi o BTSK.

⁷ Chodzi o Konstantego Mojsienię, patrz dok. nr 3, przypis 13.

⁸ Chodzi o Ludwika Krasowskiego, patrz dok. nr 3, przypis 3.

⁹ Chodzi o Przedsiębiorstwo Upowszechniania Prasy i Książki „Ruch” w Białymstoku, zajmujące się m.in. kolportażem materiałów propagandowych PZPR.

1956 [grudzień], b.m. — Życiorys kandydata na posła do Sejmu PRL Pawła Chrzanowskiego.

Oryginał, rękopis.

Wojewódzki Komitet Frontu Narodowego w Białymstoku 1953-1957, sygn. 8, k. 1.

Ja, Chrzanowski Paweł s[yn] Szymona i Anastazji z d[omu] Gryka, urodziłem się 12.II.1893 r. w Oziablach, g[mina] Michałowo, pow. Białystok. Z młodych lat przebywałem przy rodzicach kończąc 3 kl[asy] szkoły rosyjskiej. Następnie pracowałem przez okres 3 lat w Fabryce Włókienniczej w Michałowie, skąd byłem wzięty w 1914 roku na wojnę i walczyłem na froncie z Niemcami do 1917 roku. Na skutek choroby zostałem w Rosji, gdzie pracowałem w WCzK¹ do 1922 roku. Ożeniłem się w 1919 r. ^ai w tymże roku byłem aresztowany przez władze sanacyjne^a. Przystąpiłem do pracy na gospodarstwie rolnym, na którym to gospodarstwie — o powierzchni 6,5 h[a] ogółem — ^apracowałem^a. Za władzy Radzieckiej również pracowałem na gospodarstwie. Podczas okupacji [niemieckiej] byłem 4-krotnie aresztowany za działalność polityczną. Po wyzwoleniu w 1946 r. wstąpiłem do PPR oraz do [Ochotniczej] Rezerwy MO. Brałem udział w pierwszych wyborach do Sejmu RP^b w 1947 r. jako z[astęp]ca przewodniczącego Komisji Wyborczej w Jaświłach. Brałem udział we wszystkich akcjach społecznych. Jestem 10 lat radnym Gromadzkiej Rady Narodowej w Michałowie. Jestem członkiem PZPR i członkiem [Związku] Samopomocy Chłopskiej.

Chrzanowski

^{a-a} Nadpisane.

^b W tekście „P.R.L.”

¹ WCzK (skrót od: Всероссийская чрезвычайная комиссия) — Wszecchrosyjska Nadzwyczajna Komisja do Walki z Kontrewolucją, Spekulacją i Przystępczością w Administracji, utworzona przez bolszewików 20.XII.1917 r. przy Radzie Komisarzy Ludowych dla zwalczania opozycji politycznej i zorganizowanej przestępczości, 6.II.1922 przemianowana na GPU (skrót od: Государственное политическое управление) przy NKWD Rosyjskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej.

1956 [grudzień], b.m. — Życiorys kandydata na posła do Sejmu PRL Jana Maciejuka.

Oryginał, kopia.

Wojewódzki Komitet Frontu Narodowego w Białymstoku 1953-1957, sygn. 8, k. 19.

Maciejuk Jan, syn Gabryela i Anny z domu Leoniuk, ur[odzony] dn[ia] 3.XII.1924 r. [we] wsi Borysówka, GRN Łosinka, pow. Hajnówka, woj. białostockie. Jestem synem małorolnego chłopca — ojciec mój posiadał gosp[odarstwo] rolne o pow[ierzchni] 4,5 ha. Od 1932 r. do 1936 r. chodziłem do szkoły, gdzie ukończyłem 5 oddz[iałów] szkoły pow[szechnej], dalszą naukę byłem zmuszony przerwać do czego zmusiły mnie złe warunki materialne i pójść do pracy zarobkowej, a to: pasienie krów, dorywcza praac w lesie oraz u bog-

tych gosp[odarzy], aby pomóc ojcu w utrzymaniu rodziny — gosp[odarstwo] rolne ojca było niewystarczające. Dn[ia] 8.X.1940 r. umiera ojciec, całość obowiązków w prowadzeniu gosp[odarstwa] spada na mnie jako [na] najstarszego spośród braci.

Dn[ia] 2.V.1944 zostałem wywieziony na przymusowe roboty do Greminschaftlagier w Olsztynie. Dn[ia] 16.I.1945r. lagier został rozbity, skąd udało się uciec, oraz dn[ia] 22.I.1945 r. zostałem wyzwolony przez wojska radzieckie.

Po wyzwoleniu powróciłem do rodziny [i] pracowałem na gosp[odarstwie], w 1946 r. wstępuję [do] PPR. KP PPR w Bielsku Podl[askim] skierowała mnie do pracy w org[anach] UB, gdzie pracowałem do dn[ia] 1.VIII.1951 r., skąd zostałem zwolniony na własną prośbę z uwagi na słaby stan zdrowia.

Od dn[ia] 1.IX.1951 r. do dn[ia] 31.VIII.1952 r. pracowałem w Banku Inwestycyjnym w charakterze inspektora.

Od dn[ia] 1.IX.1952 r. zostałem przeniesiony do aparatu rad narodowych, a to: do dn[ia] 1.IX.1954 r. przewodn[iczący] Prez[ydium] PRN w Siemiatyczach. Od dn[ia] 1.IX.1954 do dn[ia] 1.IX.1955 r. przewodn[iczący] Prez[ydium] Pow[iatowej] Rady Narod[owej] w Ełku.

Z dn[iem] 2.IX.1955 r. zostałem delegowany na roczną Centr[alną] Szkołę im. J. Marchlewskiego, po ukończeniu której zostałem przeniesiony do Bielska Podl[askiego], dn[ia] 14.VIII.1956 r. na sesji Pow[iatowej] Rady Narodowej zostałem wybrany na przewodniczącego PPRN, gdzie pracuję dotychczas.

Jednocześnie nadmieniam, [że] pracując starałem doksztalać się — ukończyłem 9 kl[as] szkoły og[ólnokształcące].

W wyborach do rad narod[owych] zostałem wybrany na członka Woj[ewódzkiej] Rady Narod[owej].

W 1954 r. zostałem odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi i Medalem 10-lecia.

10

1956 [grudzień], Białystok. — Życiorys kandydata na posła do Sejmu PRL Szymona Szymaniuka.

Druk.

KW PZPR w Białymstoku 1948-1990, sygn. 33/VII/77, broszura „Nasi kandydaci”, s. 13.

6. Szymon Szymaniuk

działacz PZPR

Urodzony 11 lutego 1921 r. we wsi Grabowiec (pow. Hajnówka) w rodzinie chłopskiej (5 ha ziemi). Ciężkie życie było towarzysza Szymaniuka — rodzina duża, a ziemi mało. Od młodych lat ucząc się musiał jednocześnie pomagać rodzicom. Mimo ciężkich warunków zdobywa średnie wykształce-

nie w Szkole Białoruskiej. W Bielsku jest znany jako działacz młodzieżowy już w 1940 r. — będąc przewodniczącym Komitetu Uczniowskiego, a następnie komsomolcem. W czasie okupacji zostaje wywieziony na przymusowe roboty do Niemiec, skąd wraca dopiero po wyzwoleniu i rozpoczyna pracę w ówczesnym starostwie w Bielsku Podlaskim. W 1946 r. zostaje skierowany do pracy w KW PPR, a następnie jako sekretarz KP w Łomży, w Białymstoku i Sokółce. W 1951 r. zostaje skierowany na 2-letnią Szkołę Partyjną przy KC, po ukończeniu której rozpoczyna pracę w KW PZPR na stanowisku kierownika Wydziału Administracyjnego. W 1956 r. zostaje skierowany do Siemiatycz na stanowisko I sekretarza KP PZPR, gdzie na konferencji partyjnej w grudniu b.r. zostaje wybrany ponownie na to stanowisko. Za działalność partyjno-społeczną zostaje odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi. Kandydaturę tow. Szymaniuka na posła na Sejm wysunęło społeczeństwo pow. siemiatyckiego.

11

1957 styczeń 5^a, Hajnówka. — Protokół posiedzenia Egzekutywy KP PZPR w Hajnówce z udziałem członków Prezydium PKW ZSL w Hajnówce w sprawie prowadzenia kampanii przedwyborczej w powiecie.

Oryginał, maszynopis.

KP PZPR w Hajnówce 1954-1975, sygn. 42/IV/7, k. 1-3.

Obceni: 1) tow. Kiryłuk Mikołaj¹ — I sekretarz KP PZPR, 2) tow. Sopoćko Witold² — sekretarz propagandy KP PZPR, 3) Kardasz Aleksander³ — instruktor KP, 4) Rzażewski Grzegorz⁴ — lekarz-dentysta przy ZSDD, 5) tow. Leszczyński Konstanty⁵ — przewodniczący ZP ZMP, 6) tow. Soroko Sergiusz⁶ — poseł na Sejm PRL.

Nieobecni: 1) tow. Tofiluk Piotr⁷ — przewodniczący PPRN, 2) tow. Wiśniewski Franciszek⁸ — sekretarz organizacyjny KP PZPR, 3) tow. Kalinowski Grzegorz⁹ — instruktor KP PZPR, 4) tow. Gawryluk Mikołaj¹⁰ — sekretarz KZ [PZPR] przy ZSDD, 5) Wieremiejuk Jan¹¹ — komendant powiatowy MO.

Zaproszeni: 1) Romańczuk Mikołaj¹² — instruktor KW PZPR Białystok, 2) tow. Szmuksta — sekretarz PK[W] ZSL, 3) tow. Szmitkowski Jerzy — członek Prezydium PK[W] ZSL, 4) tow. Faltyn Stanisław¹³ — agronom POM Hajnówka.

Porządek dzienny: 1) zapoznanie z dalekopisem Komitetu Centralnego PZPR, 2) zapoznanie z wytycznymi Komisji Porozumiewawczej Stronnictw Politycznych i Organizacji Społecznych.

Do pkt 1. Tow. Kiryłuk zapoznał obecnych z dalekopisem KC PZPR.

Do pkt 2. Z wytycznymi Komisji Porozumiewawczej zapoznał tow. Rzażewski.

Tow. Kiryłuk — co do wyborów, to na naszym powiecie daje się zauważyć pewne zubożenie może dlatego, iż na okres ten przypada rozwiązanie

spółdzielni produkcyjnych. Aktywni partyjni, bezpartyjni i zeteselowski za mało włączają się do tej roboty. Są wypowiedzi, że nie pójdziemy do wyborów, nas nie obchodzi — a jak pójdziemy, to będziemy skreślać wszystkich pod rząd. Ludzie na wsi domagają się więcej spotkań z kandydatami na posłów.

Trzeba przyznać, że Prezydium Pow[iatowej] Rady Narodowej zagadnieniami wyborów żyje bardzo mało — świadczy o tym chociażby ostatnie posiedzenie Prezydium, gdzie prawie nie wspomniano o wyborach. Co się tyczy odgłosów w stosunku do naszych kandydatów, to niektórzy ludzie mają pretensję do Zina, do Demianowicza — mniej.

Co się tyczy wyborów — dotychczas nie robiliśmy konkretnej roboty i byliśmy raczej w defensywie. Obecnie zwróciliśmy się do zakładów pracy, aby oddelegowali swoich aktywistów do prac w komisjach obwodowych. Jest to propozycja, aby ZSL oddelegowało również swoich aktywistów, jak również cały aparat PPRN.

Całość pracy politycznej spada na nas jako członków partii i ZSL. 10 stycznia b.r. mamy zamiar zwołać naradę seminaryjną wspólnie z aktywem ZSL, w celu należytego ustawienia w akcji przedwyborczej.

Tow. Faltyn — mnie się zdaje, że sytuacja w Hajnówce jest nie bardzo zdrowa, w związku z tym słusznym by było, aby w zakładach pracy otwarcie mówić te rzeczy, ponieważ ludzie mówią, że Zina nikt nie wysuwał. PZR również wypowiada się, że za Demianowiczem głosować nie będzie. Są również wypowiedzi takie: w Hajnówce wybrano dwóch Białorusinów, a więc głosować nie pójdziemy.

Tow. Szmuksta — musimy przyznać, że my jako Komitet Powiatowy popełniliśmy wielki błąd odnośnie kandydatury Zina. Dla naprawienia tego błędu, my jako członkowie ZSL, dużo obecnie pracujemy na odcinku wiejskim, lecz na odcinku miasta sprawą tą winna zająć się partia. Na ogół sytuacja z kandydatami polepsza się, ludzie przekonują się o słusznym wysuniętej kandydaturze Zina — a co więcej, przychodzą do niego i mówią, że ferment jaki powstał był na skutek wrogiej roboty jego koleżków.

Tow. Leszczyński — fermenty w postaci niezadowolenia z wysuniętych kandydatów są nie tylko u nas, lecz i w całej Polsce. Zin swoimi wystąpieniami zyskał bardzo dużo ludzi i zdaniem moim niema tu najmniejszej obawy. W chwili obecnej propaganda nasza jest znikoma, ludzie nie są zapoznani z ordynacją wyborczą. Jako konieczność widzę uruchomienie wszystkich radiowęzłów. Należy również wyjść z wezwaniem młodych wyborców z Żuk do młodzieży całego kraju.

Tow. Sopoćko — formalne posiedzenie Komisji Porozumiewawczej, lecz praca idzie w różnych kierunkach. U nas na ogół jest jednomyślność. Są głosy z terenu, np.: z Łuki i w ogóle z innych miejscowości, gdzie tylko Demianowicz spotkał się z wyborcami, że są oni z kandydatury tej zadowoleni. Następnie tow. Sopoćko podał projekt odpowiedzialności członków Komisji Po-

rozumiewawczej za poszczególne gromady, jak również kalendarzyk spotkań kandydatów z wyborcami, przy czym powiedział, że pożądanym jest, aby przy takich spotkaniach był obecny członek Komisji Porozumiewawczej w celu wyjaśnienia zagadnień terenowych.

Tow. Rzązewski powiedział, iż nie ma u nas jedności, co rozbija nam robotę. Zdaniem moim na podstawowych organizacjach [partyjnych PZPR z] terenu miasta należy otwarcie postawić to zagadnienie przyznając, że popełniliśmy błąd i równocześnie wyjaśniając ludziom, że kandydaturę Zina wysunął nie Komitet [Powiatowy PZPR] i że jest to całkowicie słuszne i uzasadnione.

Tow. Kiryluk — w swoich wystąpieniach na zakładach pracy powinniśmy przyznać się, że popełniliśmy błąd, gdyż w początkowej swej pracy nie poszliśmy do ZDPL i nie wysłuchaliśmy dokładnie zdania o Zinie. Przy tym należy wyjaśnić, iż kandydaturę Zina wysunęła Baza PCD, Front Narodowy, ZSDD, jak również w ocenie Wojewodzkiego Komitetu Frontu Narodowego Zin był najlepszym przewodniczącym Powiatowego Komitetu Frontu Narodowego — tak że kandydatura ta jest zupełnie trafna i całkowicie zasługuje na poparcie.

Na zakończenie tow. Szmuksta zwrócił się z prośbą o dopomożenie w uzyskaniu pomieszczenia dla ZSL wysuwając wniosek, aby Powiatowy Ośrodek Szkolenia Partyjnego odstąpił na wspomniany cel dwa pokoje.

Z powyższym wnioskiem Komitet Powiatowy [PZPR] nie zgodził się tłumacząc tym, że po należyтым ustawieniu pracy w Ośrodku pomieszczenie to będzie za ciasne nawet dla niego.

¹ Patrz: dok nr 5, przypis 1.

² Patrz dok. nr 5, przypis 8.

³ A. Kardasz — ur. 1916 r. w Ochrymach (gm. Narewka), ukończył 4 klasy szkoły powszechnej, bez zawodu, od 1946 r. w PPR, instruktordo spraw rolnictwa KPPZPR w Hajnówce.

⁴ Patrz: dok. nr 5, przypis 3.

⁵ Patrz: dok. nr 5, przypis 11.

⁶ Patrz: dok. nr 2, przypis 4.

⁷ Patrz: dok. nr 5, przypis 4.

⁸ Patrz: dok. nr 2, przypis 1.

⁹ G. Kalinowski — ur. 1925 r. w Mikłaszewie (gm. Narewka), ukończył 7 kl. szk. powszechnej, bez zawodu, od 24.I.1948 r. w PPR, członek PZPR.

¹⁰ M. Gawryluk — ur. 1926 r. w Kuraszewie (gm. Czyże), ukończył 8 kl. szk. ogólnokształcącej, bez zawodu, od 1949 r. w PZPR,

¹¹ Patrz: dok. nr 5, przypis 5.

¹² M. Romańczuk — ur. 1929 r. w Zubrach (gm. Gródek), wykształcenie średnie, technik elektryk, od 1947 r. w PPR, od 1.IV. 1955 r. zastępca kierownika Wydziału Organizacyjnego KW PZPR w Białymstoku.

¹³ S. Faltny był członkiem ZSL.

1957 styczeń 16, Sokółka. — Protokół posiedzenia Egzekutywy KP PZPR w Sokółce w sprawie organizacji kampanii przedwyborczej i omówienia stosunku wyborców do kandydatury na posła do Sejmu PRL Pawła Chrzanowskiego.

Kopia, maszynopis.

KP PZPR w Sokółce 1948-1975m sygn. 50/IV/17, k. 10-11.

^aTow. Grzemień — aktywista wojskowy odpowiedzialny za Lipinę — na obwodzie w Lipinie nie ma z kogo stworzyć trójki¹, ponieważ nie ma tam członków partii. Na spotkaniu w Lipinie obecny był Jaźwiński i ludność wypowiada się, że będą na niego głosować, a na Chrzanowskiego nie będą, bo on Białorusin. Społeczeństwo twierdzi, że na ich terenie zawsze wybory i inne akcje przechodziły dobrze, to i teraz na pewno pójdzie dobrze. Na spotkaniu zwracali się z prośbą o umożliwienie im uzyskania materiału na budowę mostu na rzece Sokoldzie. We wszystkich wsiach zaplanowane są zebrania wiejskie, w niektórych wsiach już się odbyły.

Owsiński — aktywista wojskowy odpowiedzialny za Zabrodzie^b. Są pewne niezadowolenia odnośnie Chrzanowskiego, że jest Białorusinem^c.

^a Opuuszczono fragment z wykazem członków egzekutywy KP PZPR w Sokółce i gości zaproszonych na posiedzenie, porządkiem obrad i wypowiedziami propagandystów nie dotyczącymi problemu białoruskiego.

^b Opuuszczono fragment wypowiedzi Owsińskiego nie dotyczący problemu białoruskiego.

^c Opuuszczono fragment z wypowiedziami propagandystów nie dotyczącymi problemu białoruskiego.

¹ Chodzi o tzw. „trójkę porozumiewawczą” składającą się z przedstawicieli PZPR, ZSL i SD, którzy koordynowali pracę polityczno-propagandową w obwodzie wyborczym w Lipinie.

1957 styczeń 25, Białystok. — Informacja Sekretariatu KW PZPR w Białymstoku o wyborach do sejmu PRL przedstawiona na posiedzeniu Egzekutywy KW PZPR w Białymstoku.

Kopia, maszynopis.

KW PZPR w Białymstoku 1948-1990, sygn. 33/IV/41, k. 66-68, 70, 74, 76, 79, 81.

Informacja o przebiegu kampanii wyborczej^a

Okres, w którym przebiegała kampania wyborcza do Sejmu, był dla naszej partii trudny. Partia przeprowadzając głęboką samokrytykę popełnionych błędów w okresie poprzednim, zmieniając politykę w szeregu podstawowych zagadnieniach, wywołała niebywale ożywienie życia politycznego w kraju, aktywizację wszystkich warstw naszego narodu w takim stopniu, że trudne stało się opanowanie przez partię wytworzonej sytuacji. W szeregu miejscowościach naszego województwa do głosu doszły elementy nieodpowiedzialne i reakcyjne, i one zaczęły kształtować nastroje i opinię społeczeń-

stwa. Zdezorientowane terenowe instancje i organizacje partyjne, najaktywniejsi ich członkowie stali się przedmiotem ostrego ataku nie tylko elementów wrogich, ale i pewnej części postępowego społeczeństwa, które widziało w nich głównych winowajców za błędy przeszłości i przeszkodę na drodze naprawiania tych błędów. W ogniu nie zawsze słusznej krytyki zapomniano, że przecież naprawę błędów i nawrót do pełnej demokratyzacji życia społecznego, politycznego i gospodarczego zainicjowała partia.

Słuszna w zasadzie krytyka prasowa organów centralnych i wojewódzkich [dotycząca] wypaczeń i błędów w partii w okresie poprzedzającym VIII Plenum KC [PZPR] stała się szkodliwą po VIII Plenum, gdyż kierowała niejednokrotnie swój ogień na terenowych działaczy partyjnych posługując się często złośliwością i niewybredną argumentacją, podsycając ataki na całą partię i jej terenowych działaczy^b.

Dlatego też początkowy okres kampanii wyborczej do Sejmu charakteryzuje się defensywną postawą partii w terenie, a przeważają w poważnej mierze elementy warcholskie i wrogie. Ta atmosfera znalazła swój wyraz w wysuwaniu kandydatów na posłów, gdzie obok szeregu właściwych kandydatów znalazło się sporo kandydatów karierowiczów, demagogów i jawnych wrogów socjalistycznego budownictwa w naszym kraju. Niektórzy z nich znaleźli się potem na listach Frontu Jedności Narodu i wywarli szkodliwy wpływ na przebieg kampanii wyborczej, występując z demagogicznymi, a nieraz wręcz wrogimi hasłami, aktywizując wokół siebie wszystkie niechętne naszemu ustrojowi elementy. Do takich kandydatów należeli — Szyryński¹ (okręg Suwałki), członek partii Sańko-Sawczenko (okręg Bielsk) oraz członek ZSL Zabielski² (okręg Łomża), o których sami chłopcy mówili, że celem ich są fotele poselskie.

Na przebiegu kampanii zaciążyły również błędy w ustaleniu okręgów wyborczych nie uwzględniające specyfiki gospodarczej, społecznej i narodowościowej poszczególnych terenów, np.: włączenie do okręgu bielskiego pow. Wysokie Mazowieckie i Łapy, ciężących raczej do okręgu Łomża ze względu na pochodzenie narodowościowe i społeczną strukturę ludności⁴.

Poza tym w okręgu bielskim rozdmuchane zostały nastroje nacjonalistyczne przeciwko kandydatom narodowości białoruskiej. Dlatego też hasło głosowania bez skreśleń, mimo pewnych wahań nawet w aktywie partyjnym, zostało przyjęte ze zrozumieniem przez większość wyborców. Poważnie na to wpłynęła bierna na ogół, a w wielu wypadkach przychylna postawa kleru^c.

W odróżnieniu od ubiegłych wyborów dość powszechny udział wzięli autochtoni i Białorusini. Na przykład w [pow.] elckim — za wyjątkiem nielicznych jednostek — całość poszła do urn, a w powiecie dąbrowskim Białorusini, którzy w poprzednich wyborach nie brali udziału w głosowaniu, obecnie stali się nawet agitatorami. Tak było np.: w Bartnikach, gdzie przedtem głosowało 62%, a obecnie 93,9% ludności, a w Kuriance poprzednio 60%, a obecnie 93,5%^d.

Oceniając sam przebieg wyborów, wydaje się za konieczne zwrócenie uwagi na działalność różnych grup wrogo nastawionych do hasła rzuconego przez partię odnośnie nieskreślenia i powszechnego głosowania^e.

W powiatach okręgu Bielsk Podlaski szerzona propagandę antybiałoruską nawołując do skreślenia kandydatów narodowości białoruskiej^f.

Wnioski.

W czasie kampanii wyborczej partia nasza zdobyła olbrzymi kapitał polityczny i obecnym jej zadaniem jest kapitał ten jeszcze bardziej poszerzyć i wykorzystać w dalszej demokracji.

W tym celu należy^g:

5. Wydział Propagandy KW [PZPR] zwróci większą uwagę na zagadnienia narodowościowe (białoruskie, litewskie), które w czasie kampanii wyborczej wystąpiły dość ostro. Zagadnienie to traktować łącznie ze sprawą suwerenności, co pozwoli jednocześnie rozładować nastroje antyradzieckie. W tym celu zalecić Wydziałowi Propagandy KW, aby powołał komisję do spraw narodowościowych, która opracuje szczegółowe wytyczne działania i zajęłaby się aktywizacją oraz nadaniem właściwego kierunku w pracy towarzystw: białoruskiego i litewskiego — wiążąc je tym samym silniej z kierownictwem partii i z masami^h.

^a Na górnym marginesie odreżna adnotacja czerwoną kredką: „Załącznik] do prot[okołu] Nr 3/57”.

^b Opuuszczono fragment dotyczący opisu dezorganizacji w działalności ternowych ogniw PZPR w woj. białostockim w okresie VIII Plenum KC PZPR.

^c Opuuszczono fragment z ogólnym opisem akcji przedwyborczej w woj. białostockim.

^d Opuuszczono fragment z opisem głosowania w różnych obwodach wyborczych woj. białostockiego.

^e Opuuszczono fragment z opisem głosowania w pow. Suwałki, Sejny, Wysokie Mazowieckie, Łapy i zachodnich terenach pow. Bielsk Podlaski i Siemiatycze.

^f Opuuszczono fragment z ogólną oceną wyborów do Sejmu PRL w woj. białostockim.

^g Opuuszczono fragment dotyczący proponowanych kierunków działalności PZPR w woj. białostockim odnośnie komisji porozumiewawczych stronnictw politycznych i organizacji społecznych, dyscypliny partyjnej, reformy administracji państwowej oraz roli POP PZPR na wsi.

^h Opuuszczono fragment dotyczący proponowanych kierunków działalności PZPR w woj. białostockim w środowisku młodzieżowym oraz odnośnie Kościoła rzymskokatolickiego i wsi.

¹ Szyryński Piotr, ur. 1925 r. w Posejnelach (gm. Giby), wykształcenie wyższe rolnicze, rolnik indywidualny, bezpartyjny.

² Zabielski Franciszek, ur. 1908 r. w Rajgrodzie, wykształcenie średnie, członek WKW ZSL w Białymstoku.

14

1957 styczeń 29, Hajnówka. — Ocena przebiegu kampanii przedwyborczej i wyników wyborów do Sejmu PRL przedstawiona przez sekretarza KP PZPR w Hajnówce W. Sopoćkę na posiedzeniu Egzekutywy KP PZPR w Hajnówce.

Kopia, maszynopis.

KP PZPR w Hajnówce 1954-1975, sygn. 42/IV/7, k. 22-26.

Początek oprac przygotowawczych datuje się jeszcze przed VIII Plenum [KC PZPR]. W tym to czasie powołano już obwodowe komisje wyborcze oraz zastanawiano się nad kandydatami na posłów w sposób poufny. VIII Plenum odwróciło uwagę od kampanii wyborczej i dopiero miesiąc przed datą wyborów przystąpiono do pracy na szerszą skalę nad omówieniem kandydatów wysuniętych przez poszczególne środowiska. Po przeanalizowaniu przez [Powiatową] Komisję Porozumiewawczą zostali zatwierdzeni na listę kandydatów tow[arzysze] Demianowicz Makary i Zin Aleksy (na 6 kandydatów wysuniętych w naszym powiecie).

Obserwując sposób wysuwania kandydatów w województwie i w kraju należy stwierdzić, że w naszym powiecie nie było specjalnej gorączki w wysuwaniu jak największej ilości kandydatów — poza drobnymi odgłosami z lokalnych reprezentacji posłów z Tartaku¹, częściowo z Chemicznej².

Odnowa naszego życia po VIII Plenum wykazała, że sposób wysuwania kandydatów był niedostateczny — to miało miejsce z Zinem, który był wysuwany w kilku miejscach, zaś w zakładzie, w którym pracuje, wysunięto [go] na ostatku, kiedy robotnicy uprzedzili kandydaturę Dubasa³ i to stworzyło niepotrzebne dodatkowe zgrzyty wśród załogi Tartaku.

Podobnie tow. Demianowicz, popierany przez KP [PZPR w Hajnówce], winien był być wysunięty w środowisku w jakim on pracuje, czego nie uczyniono. To powodowało pewne niepotrzebne rozdziewiki, co prawda chwilowe, wśród członków Komisji Porozumiewawczej.

Koordynatorem pracy politycznej i propagandowej była Powiatowa Komisja Porozumiewawcza, a na bieżąco — wyłoniony Sekretariat; podobnie zostało powołanych kilka takich komisji przy obwodach: Trześcianka, Narew, Klejniki, jednakże komisje porozumiewawcze przy wymienionych obwodach nie działały — zaś nadal działały gromadzkie komitety frontu narodowego. A w obwodzie Klejniki w ogóle mało aktywności przejawiał G[K.]FN i Prezydium [GRN], zaś praca opierała się na aktywności powiatowym i oficerze z MON.

Właściwą uwagę zwróciliśmy na spotkania kandydatów z wyborcami — przez odpowiedni dobór środowisk oraz maksymalne wykorzystanie kandydatów, dlatego robiliśmy po dwa, a nawet trzy spotkania dziennie na jednego kandydata. Ogółem odbyliśmy 22 spotkania na planowanych przez Okręg⁴ 10. Takie wykorzystanie kandydatów było podyktowane i tym, że zbyt późno została ogłoszona lista kandydatów i [rozpoczęta] ich popularyzacja.

Jakie podstawowe postulaty wysuwano przez wyborców na spotkaniach?

1) W mieście: a) szybsze rozstrzygnięcie trudności mieszkaniowych, b) rozbudowa szkół i inne drobniejsze, jak naprawa ulic.

2) Na wsi: a) wygórowaną klasyfikację [gruntów], b) zmniejszenie prog-

resji podatkowej i obowiązkowych dostaw, c) zwiększenie przydziału budulca różnego rodzaju oraz na właściwą eksploatację lasów państwowych i wykorzystanie leżaniny, d) jak najszybsza regulacja gruntów między spółdzielcami a gospodarzami indywidualnymi (Czyże) i t.p., e) żądanie częstych spotkań posłów z wyborcami po wyborach.

Zaś w gromadzie Trześcianka żądano, by zezwolono z ich własnej Cegielni, którą pobudowali czynem społecznym w 1949 roku, przeznaczyć cegły na budowę szkoły w tejże wsi oraz elektryfikację.

Również szeroka polemika była na temat obecnych cen artykułów przemysłowych i rolnych.

Ogólnie należy stwierdzić, że na wszystkich spotkaniach była bardzo duża frekwencja i zainteresowanie, oraz był wyraz niepokoju wśród chłopów, by nadal nie robiono po staremu.

Praca POP.

Niecałe dwa tygodnie przed wyborami zaczęliśmy pracę [z] POP, w tym celu było wysłanych 28 tow[arzyszy] plus 8 zeteselowców do pracy na wieś, którzy obsługiwali zebrania POP, ogólne zebrania i koła ZSL wiejskie i zakładowe.

Większość POP stanęło aktywnie do pracy, a niektóre ożywiły się w przeddzień wyborów, jak np.: w Starym Korninie, Dubiczach Cerkiewnych. Na szczególne uznanie zasługuje aktyw powiatowy, jak w Chemicznej, Tartaku, Kolejkach Leśnych, wspólnie z pokrewnymi zakładami w Czeremsze, Narwi i innych.

Jak widać POP w ostatnim czasie zaczęły otrząsać się z tego przytłoczenia i konsternacji, które do niedawna istniały. Na ożywienie to wpłynęło kilka czynników: 1) zmiana treści artykułów w prasie partyjnej, która ostatnio coraz wyraźniej staje w obronie zasłużonego aktywu partyjnego, 2) wypowiedzi tow. Gomułki i jego pozytywna ocena zasług aktywu partyjnego, 3) zainteresowanie i udział Egzekutywy i członków KP [PZPR], którzy na ostatnim Plenum przyjęli odpowiednie zadania na siebie. Większość członków KP było mężami zaufania, a część pracowała w terenie a POP i trójkami politycznymi, które powołane były na wszystkich obwodach.

Bierność wielu członków partii wynika z atmosfery jaka istniała w terenie po VIII Plenum i jaka gdzieś jeszcze istnieje. Chodzi nam teraz o to, aby ożywienie POP w czasie kampanii wyborczej rozwijać nadal, zainteresowując POP problemowymi sprawami swego terenu przy naszej pomocy.

Podobnie duży wkład pracy był GKFN w Siemianówce, Narewce, Narwi i szeregu innych. Brała też udział inteligencja — b[ez]p[artyjni], [tacy] jak: adwokat Kuryłowicz na punkcie konsultacyjnym, czy też Sikorska — nauczycielka w Starym Lewkowie, Ojrzanowski⁵, Szyszko z Narwi, Limiera.

W ostatnich dniach kampanii w obwodach wyborczych dokonano podziału pracy wśród aktywu, zostały powołane grupy porządkowe, a w zakładach

pracy milicja robotnicza. Niemniej jednak, niektóre komisje obwodowe pracowały niedostatecznie. W obwodach m[ia]sta Hajnówka: w Liceum Ogólnokształcącym, Szkole Zawodowej i Chemicznej nie wszyscy członkowie komisji stali na wysokości zadania. Były wypadki, że reklamacje wyborców były załatwiane w sposób biurokratyczny odsyłając [ich] bez dokładnego wyjaśnienia, np.: Andrzejewski — fotograf nie zadowolił się załatwieniem go przez członka komisji i przyszedł po informację aż do KP [PZPR]. Tu niemałą winę ponosi Prezydium Miejskiej Rady Narodowej, gdyż zdarzały się wypadki wciągnięcia na listę ludzi, którzy dawno wybyli lub zmarli (obwód nr 75). Poza drobnymi wypadkami skład komisji i ich praca były zadowalające.

Pewien też wkład pracy był aktywny ZSL, który również dość ofiarnie pracował w terenie i np.: ob Faltyn⁶ w Kleszczelach wspólnie z tow. Fiedurkiem⁷ układali co dzień plan działania. Gorzej w Czeremsze — aktywista ZSL ograniczał się przeważnie do werbowania czł[onków] ZSL. Współpraca ta była również zależna od podejścia ze strony aktywisty PZPR. Większego rozdzwiewu między partiami nie było, a raczej skoordynowana praca.

SD ze względu na szczupły skład pracowało na terenie miasta.

Szczególne nasilenie było pracy propagandowej. Co dzień, a nawet w niektóre dni [kilkakrotnie] były wygłaszane lokalne pogadanki wyborcze opracowywane przez Powiatowe Kolegium Redakcyjne i Ośrodek Propagandy — szczególnie wyróżnił się tow. Chilecki z PPRN, pogadanki te były wysyłane do terenowych radiowęzłów.

Wszelkie materiały propagandowe były na bieżąco rozsyłane w teren i wykorzystywane w sposób właściwy. Do rozpowszechniania ulotek wyborczych była włączona młodzież i harcerze, jak [np.] w Narwi, Orzeszkowie. Podobnie większość rad gromadzkich wzięło aktywny udział — [radni] wyjeżdżali na wieś, zbierali zebrania wiejskie wspólnie z aktywem oświatowym np.: [w] Czeremsze, Białowieży, Narewce.

Na szczególne wyróżnienie zasługuje nauczycielstwo, które brało aktywny udział w obwodowych komisjach, we Froncie Narodowym i jako szeregowy aktyw, i w tym wypadku trudno wymienić nazwiskami ze względu na masowy udział całego nauczycielstwa.

Na wyróżnienie zasługuje również sprawna praca [funkcjonariuszy] MO i [członków] ORMÓ, którzy nie szczędzili swego trudu w pracy, jak też kilku oficerów z Jedn[ostki] Wojsko[owej], MON i WOP.

W sumie biorąc, ten cały wysiłek doprowadził do skutecznych wyników, że dzień wyborów nie przyniósł żadnych niespodzianek, ani też wybryków chuligańskich. Wybory przeszły spokojnie, z powagą znaczenia tego dnia. To również świadczy o pewnej dojrzałości politycznej powiatu hajnowskiego.

Już o godz. 6 rano wszystkie komisje obwodowe pracowały, zaś do godz. 17 — 26 obwodów na wsiach przystąpiło do obliczania głosów. Spośród nich pierwsze zakończyły głosowanie [przy] około 100% [frekwencji]: Łuka,

Teremiski, Łosinka, Waniewo, Tyniewiczze Duże, Olchówka, Siemianówka, Waśki, Janowo, Kuraszewo. Frekwencja wynosiła 98,3% — na uprawnionych do głosowania ...^a, głosowało...^a, głosów bez skreśleń oddano ...^a. Głosy zostały obliczone prawidłowo — tylko obwód Orzeszkowo niewłaściwie sporządził protokół, [który] musiał być poprawiony.

Braki.

1) Ogólnym brakiem było zbyt późne przystąpienie do kampanii wyborczej w popularyzowaniu kandydatów i pracy politycznej z POP.

2) Niezbyt systematycznie działała Powiatowa Komisja Porozumiewawcza, a główny ciężar pracy spadł na część Sekretariatu [Komisji złożonego] z przedstawicieli KP PZPR i nie zawsze planowo odbywały się posiedzenia tejże Komisji.

3) Do ostatniego tygodnia nie dysponowaliśmy żadnym funduszem wyborczym, co też w pewnym stopniu ograniczało pracę z aktywem w terenie.

4) Również propaganda wizualna skupiona była przeważnie na ostatni tydzień, tak że dziennie otrzymywano około 30 kg plakatów i ulotek, które to trudno było co dzień rozprowadzać na cały teren powiatu. Stąd też, niektóre obwody otrzymywały ten materiał z pewnym opóźnieniem i nie zawsze systematycznie.

Wnioski.

1) Podczas zebrań wyborcy wysunęli wiele skarg i postulatów, które to muszą być obecnie rozpatrzone szybko i dokładnie. Tej sprawie należałoby poświęcić posiedzenie Prezydium PRN wspólnie z Sekretariatem Komisji Porozumiewawczej.

2) Dokonać oceny kampanii wyborczej na Plenum KP [PZPR] i z kolei na wszystkich POP.

3) Zapoczątkowana praca komisji porozumiewawczych winna ukształtować się w system pracy ciągłej w omawianiu problemowych spraw.

4) W miarę możliwości i potrzeb włączać inteligencję i nauczycielstwo do pracy społeczno-politycznej zgodnie z ich kwalifikacjami i zainteresowaniem.

5) Podobnej oceny należy dokonać na Pow[iatowej] Kom[isji] Porozumiewawczej i wyniki tej oceny ogłosić przez radiowęzły.

^a W tekście brak danych.

¹ Chodzi o Zakłady Drzewne Przemysłu Leśnego w Hajnówce.

² Chodzi o Zakłady Suchej Destylacji Drewna w Hajnówce.

³ Patrz dok. nr 5, przypis 7.

⁴ Chodzi najprawdopodobniej o OKW FJN w Bielsku Podlaskim.

⁵ Chodzi o Juliana Ojrzanowskiego, patrz dok. nr 2, przypis 6.

⁶ Chodzi o Stanisława Fałtyna, agronoma w POM w Hajnówce, członka ZSL.

⁷ Chodzi prawdopodobnie o Mikołaja Fiedoruka, ur. 1919 r. w Moskwie, ukończył 6 kl. szk. powszechnej, robotnik, od 1947 r. w PPR, kierownik Wydziału Rolnego KP PZPR w Hajnówce, 31.I.1957 r. zwolniony z pracy w aparacie partyjnym.

1957 styczeń 30, Siemiatycze. — Referat sekretarza propagandy KP PZPR w Siemiatyczach Henryka Sadowskiego¹ p.t. „Ocena przebiegu kampanii wyborczej do Sejmu PRL na terenie pow. siemiatyckiego” przedstawiony na posiedzeniu Egzekutywy KP PZPR w Siemiatyczach.

Kopia, maszynopis.

KP PZPR w Siemiatyczach 1952-1975, sygn. 49/IV/8, k. 15-21.

Kampanię wyborczą rozpoczęliśmy w szczególnej sytuacji jaka wytworzyła się na naszym terenie po VIII Plenum KC PZPR. Elementy wrogie i warcholskie wykorzystując błędy przeszłości zaczęły atakować całą naszą partię, aktyw i działaczy partyjnych, malować naszą przeszłość na czarno. Ataki te w początkowym okresie nie zawsze i nie wszędzie dostały należyty odpór, tak ze strony organizacji partyjnej, jak i ze strony świadomej części niezorganizowanego społeczeństwa.

Wystąpiło to na skutek dezorientacji, która w początkowym okresie zarysowała się nawet w samym Komitecie Powiatowym i jego kierownictwie, co ujemnie odbiło się na POP i aktywie partyjnym, sprowadzając organizacje partyjne w szeregu wypadkach do bierności — wyczekiwania. W sytuacji tej, na fali ogólnego ożywienia politycznego wypłynęły różne elementy wrogie i demagogiczne w postaci Noryśkiewicza² i szeregu innych. Zaczęli oni atakować całą partię, szkalować działaczy partyjnych, przedstawiając całą naszą przeszłość w czarnym kolorze, przypisując partii winę za wszystkie błędy. Wychodziło tak, że za każdego suwerennego niedołęgę odpowiada partia.

Przykładem tego może być plenarne posiedzenie Powiatowego Komitetu Frontu Narodowego i sesji Powiatowej Rady Narodowej. Przy takim ataku na partię i aktyw, POP stały się bierne, a wśród ich członków powstała bojaźń. Doszło nawet do zdawania legitymacji partyjnych. Między innymi legitymację zdało dwóch towarzyszy z MPRB i z Winej Chroły.

Atak wszczęty na partię i jej członków w szeregu miejscowościach ze słów zszedł do czynu, np.: w Nurzec Osadzie, Nurcu Wsi i Tokarach pobito członków partii za to tylko, że byli jej członkami. Innych natomiast przy przemiałach [zboża] wyrzucano z młynów. W Dziadkowicach dokonano napadu na sekretarza POP, w wyniku czego zdał on legitymację partyjną. Takich i podobnych wypadków prześladowania członków partii można byłoby przytoczyć więcej.

Elementy wrogie, dążąc do podważenia jedności naszego społeczeństwa, zaczęły dzielić je na Białorusinów i Polaków^a. Często zdarzały się okrzyki „precz z Białorusinami^a”. Wychodziły one nawet na większych zgromadzeniach, jak [np.] na zebraniu wyborczym Gromadzkiego Komitetu Frontu Narodowego w Milejczycach. Wystąpiło to jasno w Siemiatyczach, Czajach Wólce i innych miejscowościach. Przewodniczący PKFN Noryśkiewicz wyszedł z teorią flancowania aktywu z terenu wschodniego na teren zachodni powiatu. W części zachodniej powiatu, zamieszkałej przez ludność polską, zaczęły

krażyć różne plotki nacjonalistyczne. Jakoby rzekomo ludność pochodzenia białoruskiego pisała list do tow. Chruszczowa z prośbą o przyłączenie terenów tych do BSSR, że Białorusini^a nie uznają programu wysuniętego przez tow. Gomułę, że większość ludności na stanowiskach w Siemiatyczach to są Białorusini^a i dlatego też za błędy minionego okresu winna jest ludność białoruska. Nienawiść do Białorusinów^a ściśle wiązali z uprzedzeniem do Związku Radzieckiego przypisując mu odpowiedzialność za zaistniałe u nas błędy. Krażyły komentarze, że Związek Radziecki w stosunku do Polski zawsze był i jest wrogiem, że w czasie pobytu na tym terenie władzy radzieckiej, t.j. w latach 1939-1941, wieszano Polaków^a i t.p.

Elementy nacjonalistyczne jeszcze bardziej podniosły głowę [w] swej rozbijackiej robocie z chwilą, kiedy na listę Frontu Jedności Narodu weszli na kandydatów do Sejmu obywatele pochodzenia białoruskiego.

W takiej ogólnej sytuacji rozpoczęto kampanię wyborczą do Sejmu PRL. Prace przygotowawcze do wyborów były poważnie opóźnione. Opóźnienie (z przyczyn niezależnych od nas) w wysuwaniu kandydatów na posłów, po czym pośpiech władz wojewódzkich w ustawieniu listy kandydatów spowodował, iż odbyło się to bez udziału Komitetu Okręgowego Frontu Jedności Narodu, niezgodnie z ordynacją wyborczą. Krótki okres na spotkania z kandydatami, skreślenia z listy kandydata ob. Zawistowskiego³, stworzyło nam dodatkowe trudności w pracy. Powstało niezadowolenie w społeczeństwie, gdy społeczeństwo o tych mankamentach dowiedziało się i do tego w początkowym okresie brak było materiałów propagandowych, natomiast parę dni przed wyborami było ich stanowczo za dużo, w wyniku czego nie były one odpowiednio wykorzystane.

Po powołaniu Powiatowej Komisji Porozumiewawczej, została zorganizowana narada aktywu powiatowego PZPR i ZSL, na której przydzielono dla każdego aktywisty obwód, czyniąc go odpowiedzialnym za powołanie Gromadzkiej Komisji Porozumiewawczej i całość pracy aż do wyborów. Aktyw przydzielony na obwody w 50% nie wywiązał się ze swych zadań. Nie wyjeżdżał w teren tłumacząc się nawałem pracy zawodowej.

W pierwszym okresie pracy aktywu wystąpiły braki uwidaczniające się w nieodpowiednim składzie gromadzkiej komisji porozumiewawczych. Miało to miejsce w Stadnikach, Ciechanowcu, Wiercieniu, gdzie w skład prezydiów nie weszli członkowie PZPR i ZSL, a w takim składzie GKP jako takie nie mogą być organem konsultatywnym międzypartyjnym.

Po rozpoznaniu dokładnie sytuacji w kilku gromadach naprawiliśmy te błędy. Gorsze było to, że aktyw w swej pracy często pomijał komisje porozumiewawcze, za tym komisje nie czuły się odpowiedzialne za wybory na gromadach, zaś odpowiedzialność tę aktyw brał na swoje barki. Dobrze pracowały komisje porozumiewawcze w Nurcu Osadzie, Kosiorkach, które zbierały się, analizowały sytuację i podejmowały kroki w celu polepszenia pracy.

Pomimo krótkiego okresu nasilenia pracy, dopiero po świętach mogliśmy opanować sytuację w powiecie i [po]kierować kampanią wyborczą. Analiza pracy w kampanii wyborczej była często dyskutowana na Komisji Porozumiewawczej, sprawę tę również stawiano na Plenum KP PZPR, na którym aktyw otrzymał zadania w pierwszym okresie obsłużyć POP i przygotować członków partii do wyborów, a następnie zorganizować wspólne zebrania POP i ZSL. Jednak nie wszystkie POP były obsłużone, do takich należą: Milejczyce, Sieniewice, Drohiczyn, Makarki, Miłkowice i inne. Aktyw przydzielony do POP zaczął tłumaczyć się różnymi sposobami, np. tow. Nowak⁴ przyniósł zaświadczenie od lekarza, że jest chory i nie może w teren jechać, a w tym czasie wyjeżdżał na kontrole sklepów i GS. Inni z przyczyn nieuzasadnionych nie wyjechali do obwodów w dniu wyborów, a byli mężami zaufania. Do takich należą tow[arzysze]: Nielipiński Jan⁵, Borkułek Jan⁶, Grzybowski Aleksander, Oniszczyk Arseni⁷, Gładysz Jan⁸.

Chociaż nie wszystkie POP były odpowiednio nastawione do pracy, to jednak większość członków partii zdała egzamin. Aktyw wojskowy docierał niemalże do każdego członka partii, przeprowadzał rozmowy indywidualne, wciągał członków partii do pracy politycznej na wsiach. Większość członków partii dała wyraz temu w dniu głosowania, rzucając manifestacyjnie kartki bez skreśleń do urn. Aktywnie pracowali w trójkach partyjnych, chodzili do mieszkań tam, skąd nie chcieli przyjść na głosowanie, byli w grupach porządkowych. Pomimo to, byli i tacy członkowie partii, którzy starali się utrudnić przebieg wyborów, próbowali wywołać awantury, jak np. w Czartajewie sekretarz POP przy Technikum i sekretarz POP terenowo-gromadzkiej tow[arzysze] Kuropatwa⁹ i Krasowski¹⁰ w czasie wyborów weszli do lokalu w stanie nietrzeźwym i zaczęli wznosić pretensje do przewodniczącego komisji wyborczej, dlatego ob. Zawistowski nie jest umieszczony na liście kandydatów, tak samo jak ci towarzysze w czasie obliczania głosów starali się utrudnić pracę komisji, doszło do tego, że trzeba ich było porzecznością wyrzucić z lokalu wyborczego.

Dużą aktywnością w kampanii wyborczej odznaczało się nauczycielstwo. Brało ono czynny udział w zebraniach na wsi, wyjaśniając chłopom dużo problemów dotyczących danego środowiska, pracy Komisji Obwodowej i t. d. Jednak byli tacy, którzy próbowali wprowadzić ferment na zebraniach wiejskich, do takich należy kierownik szkoły w Perlejewie ob. Michnowicz Bronisława, która zażądała na zebraniu by zwrócono dla Polski Lwów i Wilno. Ta propozycja znalazła [oddźwięk] u większej części ludności będącej na zebraniu. Na co z góry zareagował oficer będący na tym zebraniu i do głębi wyjaśnił tę sprawę.

Na najwyższe uznanie zasługuje aktyw wojskowy, który najwięcej położył pracy w kampanii wyborczej obsługując około 200 zebrań wiejskich i partyjnych, wyjaśniając dużo problemów natury politycznej i gospodarczej. Od-

powiadał na dużo zarzutów pod adresem kandydatów na posłów. W swych wystąpieniach pogłębiał w społeczeństwie właściwe zrozumienie uchwał VIII Plenum KC PZPR. Główne problemy natury politycznej wyłaniające się na zebraniach można byłoby ująć następująco: 1) sprawa nacjonalizmu, 2) kto odpowiada za błędy minionego okresu, 3) ataki na kandydatów do Sejmu — członków partii i pochodzenia białoruskiego, atak na całą partię, 4) jakie są gwarancje, że wszystko co mówi Gomułka zostanie wcielone w życie, 5) wystąpienia antyradzieckie. Problemy gospodarcze to: 1) niewłaściwa klasyfikacja gruntów, stąd niewłaściwy wymiar obowiązkowych dostaw. Na wyżej wymienione problemy dopowiadali również kandydaci w czasie spotkań z ludnością. Na zaplanowane 10 spotkań z kandydatami na posłów odbyło się 17. Spotkania, które odbyły się na naszym terenie odegrały dużą rolę, w większości rozładowały niewłaściwą atmosferę w terenie. Społeczeństwo w skupieniu słuchało przemówień kandydatów, zadawało pytania, wysuwało swoje postulaty. Do takich spotkań należy zaliczyć: Czarna Średnia, Drohiczyn, Dziadkowice i szereg innych. Były również spotkania, jak w Ostrożanach, gdzie do głosu doszły byłe elementy bandziorskie. Zaczęli oni atakować tow. Maciejuka za to, że był funkcjonariuszem UB. Podobne spotkanie było w Grodzisku, a w Ciechanowcu były próby wygwizdać kandydatów.

Ogólnie biorąc, należy stwierdzić, że wybory do Sejmu PRL zaktywizowały społeczeństwo, pokazały, że nasze społeczeństwo stoi na gruncie uchwał VIII Plenum KC i w całej rozciągłości poparło te uchwały. Niemniej jednak dało się zauważyć (przeważnie na terenie zachodnim), że społeczeństwo uważa program wysunięty przez VIII Plenum KC jak program osobisty^b Gomułki, a nie program partii. A jego osoba cieszy się wielką popularnością. Natomiast daje się zauważyć, że partia jako całość nie ma odpowiedniego autorytetu wśród części społeczeństwa. Do tego dążą również różne elementy warcholskie, jak np. ob. Augustyniak, prac[ujący] w Moczydłach, przedstawił partię, że jej tylko krew z rąk cieknie.

Ob. Noryśkiewicz w Czajach na zebraniu aktywu powiedział, „że Gomułka jest za większą demokracją, ale ma 15 tys[ięcy] przeciwników w postaci aparatu partyjnego, musimy jemu pomóc”. Podobnych kombinatorów politycznych mamy o wiele więcej na naszym powiecie. Jasnym jest, że taka interpretacja nie podnosi autorytetu partii, a wręcz przeciwnie — obniża go.

Sam dzień wyborów wykazał rozsądek polityczny u naszego społeczeństwa. Przebieg wyborów miał charakter spokojny. Społeczeństwo przy dużej robocie politycznej w większości przyjęło apel tow. Gomułki głosząc na liście Frontu Jedności Narodu bez skreśleń. Najwięcej skreśleń było w Śledzianowie, Czajach Wólce, Ostrożanach, Stadnikach, Winnej Chrolach i to skreśleń członków partii. Najmniej skreśleń członków partii w terenie zachodnim było w Kosiorkach i Pobikrach. O ile chodzi o wyniki skreśleń członków partii na skali powiatowej, przedstawia[ją] się następująco: na ogólną ilość wybor-

ców 43 896 głosowało 42 106, co stanowi 96%. Kandydaci otrzymali następującą ilość głosów: Ryznar ...^c, Sańko-Sawczenko^d — 327 888, Kowal — 37 496, Demianowicz — 27 496, Maciejuk — 28 493, Szymaniuk — 3 484, Zin — 3 638, Mazurek — 12 596^e.

^a W tekście z małej litery.

^b W tekście: „osobiście”.

^c W tekście brak danych.

^d W tekście: „Sawczuk”.

^e Opuuszczono fragment z wnioskami w sprawie działalności PZPR w pow. siemiatyckim nie dotyczącymi zagadnienia białoruskiego.

¹ Sadowski Henryk, ur. 1926, ukończył 7 kl. szk. powszechnej, bez zawodu, od 1951 r. w PZPR.

² Chodzi o Romualda Noryśkiewicza, przewodniczącego PK FN w Siemiatyczach, adwokata.

³ Patrz dok. nr 7, przypis 3.

⁴ Chodzi o Jana Nowaka, ur. 1913 r., ukończył 7 kl. szk. powszechnej, prezes Powiatowego Związku Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Siemiatyczach, od 1950 r. w PZPR, członek KP PZPR w Siemiatyczach.

⁵ J. Nielipiński, ur. 1922 r., skończył 7 kl. szk. powszechnej, bez zawodu, wicedyrektor Siemiatyckich Zakładów Terenowego Przemysłu Materiałów Budowlanych w Siemiatyczach, od 1952 r. w PZPR, II sekretarz KM PZPR w Siemiatyczach.

⁶ J. Borkuła, ur. 1926 r. w Słochach (gm. Siemiatycze), ukończył 7 kl. szk. powszechnej, bez zawodu, wiceprezes Powiatowego Związku Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Siemiatyczach.

⁷ A. Oniszczyk, ur. 1931 r. w Husakach (gm. Wyszki), ukończył 7 kl. szk. powszechnej, bez zawodu, od 1953 r. w PZPR, przewodniczący ZP ZMP w Siemiatyczach.

⁸ J. Gładysz, ur. 1898 r. w Grabarce (gm. Nurzec Stacja), ukończył 6 kl. gimnazjum, leśniczy, od 1946 r. w PPS, członek PZPR.

⁹ Chodzi o Stanisława Kuropatwę, ur. 1930 r., ukończył 5 kl. szk. powszechnej, kowal, od 7.XI.1953 r. w PZPR, sekretarz POP w Państwowym Technikum Rolniczym w Czartajewie.

¹⁰ Chodzi o Władysława Krasowskiego, ur. 1921 r. w Krasewicach (gm. Siemiatycze), ukończył 4 kl. szk. powszechnej, bez zawodu, od 12.IV.1956 r. w PZPR, sekretarz POP w Krasewicach.